

Kulttuuriympäristöohjelman prosessi

Case: Kulttuuriympäristöohjelman päivitys
Asikkalan Vääksyssä 2017

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Tekniikan ala
Ympäristötekniikan koulutusoh-
jelma
Yhdyskuntasuunnittelu
Opinnäytetyö
Kevät 2017
Marjut Kakko

Lahden ammattikorkeakoulu
Ympäristötekniikan koulutusohjelma

KAKKO, MARJUT

Kulttuuriympäristöohjelman prosessi
Case: Kulttuuriympäristöohjelman
päivitys Asikkalan Vääksyssä 2017

Ympäristötekniikan opinnäytetyö, 68 sivua, 1 liitesivua

Kevät 2017

TIIVISTELMÄ

Kulttuuriympäristö koostuu muinaismuistojen, kulttuurimaiseman ja rakennetun ympäristön luomasta yhtenäisestä kokonaisuudesta, joka kertoo alueen kehityksestä, perinteistä ja historiasta. Kulttuuriympäristö syntyy ihmisen muokatessa maisemaa omien käyttötarpeidensa mukaan ja sen tarkoituksena on ilmentää eri vaiheita kansakunnan kehittyessä. Voidaan puhua ihmisen ja luonnon välisestä vuorovaikutuksesta.

Kulttuuriympäristöohjelmien laatiminen aloitettiin 1990-luvun alkupuolella ympäristöministeriön päätöksestä. Ohjelmien tarkoituksena oli toimia työkaluna, jonka avulla viranomaiset pystyvät suojelemaan ja vaalimaan alueelle merkittäviä kulttuuriympäristöllisiä kohteita. Tähän mennessä ohjelmia on tehty yli 120 kappaletta.

Opinnäytetyön toimeksiantaja oli Lahden ammattikorkeakoulu ja työ oli osa Kulttuuriympäristöstä hyvinvointia ja liiketoimintaa -hanketta, jonka tavoitteena oli luoda Asikkalan kunnan keskustaajaman alueelle Vääksyyn päivitetty kulttuuriympäristöohjelma. Asikkalan kunnan voimassa oleva kulttuuriympäristöohjelma oli vuodelta 1998, joten päivitykseen todettiin olevan Vääksyn osalta tarvetta, sillä Vääksyssä muutospainetta oli huomattavasti enemmän kunnan muihin alueisiin verrattuna.

Opinnäytetyön aiheena oli selvittää Asikkalan Vääksyn kulttuuriympäristöohjelman päivityksen kautta, miten kulttuuriympäristöohjelman prosessi etenee ja millaisia työkaluja se tarvitsee toteutuakseen mahdollisimman luontevasti. Työn tavoitteena oli selvittää kaikki kulttuuriympäristöohjelman etenemisen kannalta tärkeät muuttujat ja niiden tekijät sekä kulttuuriympäristöön kohdistuva Suomen lainsäädäntö. Lisäksi selvitettiin rakennetun ympäristön kulttuurillisten arvojen ja niiden merkitysten paraneminen sekä tunnistettavuus vuosien varrella. Työn tuloksena syntyi laaja selvitys ohjelman prosessin tärkeistä vaiheista ja niiden tahoista Vääksyn päivityksen kautta.

Asiasanat: kulttuuriympäristö, ympäristöministeriö, kulttuuriympäristöohjelma, päivitys, rakennettu ympäristö, selvitys

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Environmental Technology

KAKKO, MARJUT: The process of cultural environment programmes
Case: Updating the cultural environment programme in Vääksy, Asikkala in a year 2017

Bachelor's Thesis in urban and rural planning, 68 pages, 1 pages of appendices

Spring 2017

ABSTRACT

The cultural environment is a combination which includes prehistoric relics, the cultural landscape and the built environment. The cultural environment is born when man modifies the landscape to fit his own needs and purposes. The first cultural environment programmes were drawn up in the early 1990's following the decision of the Ministry of the Environment of Finland. The purpose of the programmes was to be a tool for the public authorities that would help them to protect and cherish the cultural environment.

The client for this thesis was Lahti University of Applied Sciences and the work was based on a project where the goal was to update the cultural environment programme in Vääksy, Asikkala.

The thesis deals with how the cultural environment process proceeds, what kind of tools are needed to fulfill its purpose and what kind of legislation is used in Finland to protect the cultural environment. The goal was to examine which are the important variables to make the programme function even better by updating the cultural environment programme in Vääksy. In addition, the cultural values and challenges that the built environment has faced over the years and how people relate to it were investigated. The result of this thesis was a comprehensive report about the process through the programme's update.

Key words: the cultural environment, built environment, cultural environment programme, Ministry of the Environment of Finland, process, update

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	KULTTUURIYMPÄRISTÖ	3
2.1	Historia	3
2.2	Kulttuuriympäristön merkitys	4
2.3	Kulttuuriympäristöstrategia 2014 - 2020	7
2.4	Käsitteistö	7
2.4.1	Yleiset käsitteet	8
2.4.2	Maiseman käsitteet	8
2.4.3	Rakennetun ympäristön käsitteet	13
2.4.4	Argeologiset käsitteet	14
3	KULTTUURIYMPÄRISTÖOHJELMAN PROSESSI	16
3.1	Kulttuuriympäristöohjelma	16
3.1.1	Tavoitteet ja merkitys	17
3.2	Prosessin etenemisen keinot	18
3.2.1	Inventoinnit ja haastattelut	21
3.2.2	Kokoukset ja verkostoituminen	22
3.2.3	Materiaalien yhteenkokoaminen	24
4	OHJELMAN TOTEUTUS	26
4.1	Ohjelman päivittäminen ja seuranta	26
4.1.1	Toimenpidelistan luominen	28
4.1.2	Työryhmän perustaminen	29
4.2	Toimijoiden välinen yhteistyö	31
4.2.1	Asukkaiden osallistuminen ja paikallinen identiteetti	31
4.2.2	Viranomaisten verkostoituminen	36
4.2.3	Elinkeinoelämän edistäminen	36
4.3	Vastuutahot	37
5	KULTTUURIYMPÄRISTÖÄ KOSKEVA LAINSÄÄDÄNTÖ	43
5.1	Kulttuuriympäristön suojelua koskevat lait	43
5.2	Kirkkoihin liittyvät lait	46
5.3	Euroopan unionin lait	47
6	RAHOITUSMAHDOLLISUUDET SUOMESSA	49

6.1	Kulttuuriympäristön rahoitusavustukset	49
6.2	Museoviraston rahoitusavustukset	49
6.3	ELY-keskuksen myöntämät avustukset	51
6.4	Suomen kotiseutuliiton avustukset	54
6.5	Muut avustukset	54
7	KULTTUURIYMPÄRISTÖN MERKITYS ENNEN JA NYT	56
7.1	Arvot	56
7.2	Haasteet	58
8	TOIMINTAAN VAIKUTTAVAT MUUTOKSET	62
8.1	Maakuntaudistus	62
8.2	Uusi opetus- ja kulttuurikasvatussuunnitelma	63
9	YHTEENVETO	65
	LÄHTEET	69
	LIITTEET	78

1 JOHDANTO

Kulttuuriympäristö on käsitteenä hyvin laaja-alainen ja värikäs, mikä monesti saattaa sekoittaa ihmisä. Se kuvaa kuitenkin vahvasti meidän ympäristöämme, joka on näkymättömästi väritetty historialla. Me luomme kulttuuriympäristöä päivittäin muokkaamalla ja suunnittelemalla uusia alueita, jotka ovat joskus olleet vain pieniä viljelymaita. Kulttuuriympäristöön voidaan yhdistää monia asioita, esimerkiksi eri tyylikaudet ja rakennustavat, maanviljelystavat sekä muinaismuistot.

Suomessa aloitettiin 1990-luvun alupuolella suunnittelemaan kulttuuriympäristöohjelmien (KY-ohjelmien) luomista. KY-ohjelmien tarkoituksena oli toimia kunnan ja muiden virastojen ohjenuorana ja apuna kulttuuriympäristöön koskevilla asioilla ja varmistaa, että asukkailla on myös mahdollisuus vaikuttaa asuinkuntansa asioihin. Tähän menessä Suomessa on tehty yli 120 KY-ohjelmaa (Ympäristöhallinto 2015).

Opinnäytetyö sai lähtönsä Kulttuuriympäristöstä hyvinvointia ja liiketoimintaa -hankkeen kautta ja toimeksiantajana työlle toimi Lahden ammattikorkeakoulu. Hankkeen tavoitteena oli luoda Asikkalan kunnan Vääksyn keskustaajama-alueelle kulttuuriympäristöohjelman päivitys, jonka tarkoituksena on toimia kunnan työkaluna suunnittelussa ja kaavoituksessa. Vääksyssä muutospaine oli selkeästi havaittavissa, minkä myötä KY-ohjelman päivitys keskittyi vain sinne.

Opinnäytetyön edetessä kuitenkin todettiin, että ohjelman tekemiseen tul-taisiin tarvitsemaan suuremman joukon työpanosta, joten tämän opinnäytetyön tarkoituksiksi tuli selvittää Vääksyn KY-ohjelman päivityksen kautta, miten kulttuuriympäristöohjelman prosessi etenee ja millaisia työkaluja se tarvitsee toteutuakseen mahdollisimman luontevasti. Työssä on selvitetty kaikki ohjelman etenemisen kannalta tärkeät muuttujat ja niiden tekijät sekä kulttuuriympäristöön kohdistuva Suomen lainsäädäntö ja rahoitusmahdollisuudet. Samalla päätettiin selvittää, miten rakennetun ympäristön kulttuurillisten arvojen tunnistettavuus ja niihin kohdistuvat haasteet ovat vuosien varrella huomioitu sekä onko niistä mitään opittu.

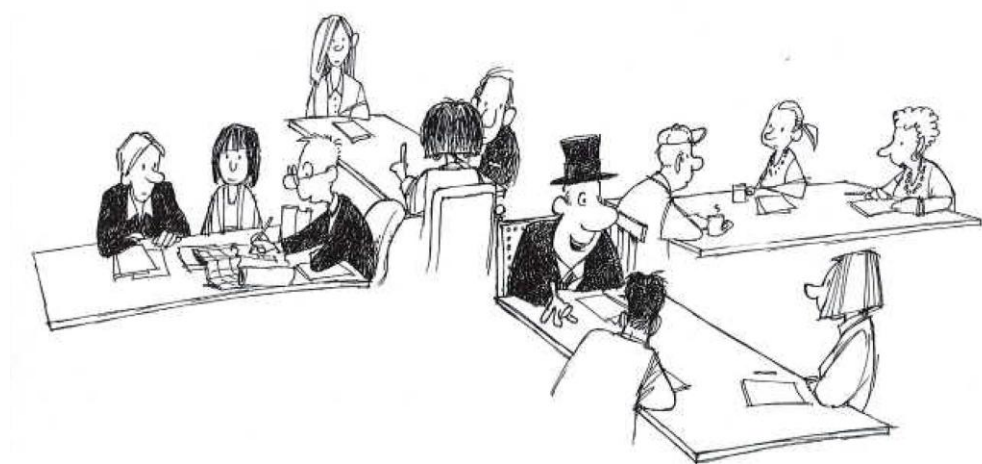
Työ itsessään oli erittäin mielenkiintoinen ja nosti hyvin esiin paljon puhuttua aiheeseen, mikä on kulttuuriympäristö ja mitä hyötyä ohjelman tekemisestä on. Kuinka kaikki tahot nykyisin näkevät paikallisen kulttuuriympäristön, johon pitäisi kiinnittää enemmän huomiota, maankäytön suunnittelun ja liiketoiminnan edistämisen yhteydessä. Opinnäytetyöntekijälle tämä työ ja koko käsite kulttuuriympäristö oli erityislaatuinen ja täysin uusi aihepiiri. Uuden aiheen lisäksi työnkentelyalue oli aluksi vieras, mutta vajaan vuoden työskentelyn jälkeen alue ja sen asukkaat tulivat erittäin tutuiksi ja tärkeiksi.

2 KULTTUURIYMPÄRISTÖ

2.1 Historia

1990-luvun alussa Ympäristöhallinnon tavoitteena oli koota kulttuuriympäristön hoitoon liittyvistä asioista näkökulmia ja luoda yhteistyötä eri tahojen välillä, joiden avulla saataisiin koottua tietoa levitettäväksi esimerkiksi kuntasuunnittelussa. Tämän myötä ympäristöministeriö teki aloitteen toimenpiteestä perustaa vuonna 1990 rakennussuojelun yhteistyöryhmä, joka myöhemmin nimettiin vastuualueiden laajentuessa, kulttuuriympäristön hoidon yhteistoimintaryhmäksi. (Tarjanne 2015, 116.)

Kulttuuriympäristöohjelmien aikaansaamisesta päätettiin ympäristöministeriön aloitteesta ja samalla perustettiin kulttuuriympäristön hoidon yhteistoimintaryhmä. Keskeisin toimija kulttuuriympäristön vaalimisessa ja suojelussa on kunta sekä sen tärkeimpänä työvälineenä toimiva kaavoitus. Useimmiten kulttuuriympäristön hoidosta huolehtivat tahot ovat toimineet hyvin erillään (Kuva 1). Tämän myötä kaavoituskin tapahtuu usein ulkopuolisen konsultin avulla, jolle paikallinen ympäristö on hyvin vieras ja sen omaavat arvokkaat kohteet jäävät helposti huomiotta. (Tarjanne 2015, 116.)

KUVA 1. Kaikki tahot toimivat omissa työryhmissään (Lahdenvesi-Korhonen 2009, 19)

Kulttuuriympäristöohjelmia eli selvityksiä aloitettiin tekemään vuodesta 1994 alkaen, jolloin ympäristöministeriö jakoi tukirahoja ohjelmien tekemistä varten. Ohjelman tarkoituksena oli saada koottua tärkeimmät tiedot alueiden kulttuuriympäristöstä yksiin kansiin ja perehdyttää alueen asukkaita ja yleisesti ihmisiä heidän lähialueista. Samalla tavoiteltiin asukkaiden mukaan ottamista ohjelman valmisteluvaiheessa ja pyrittiin lisäämään ihmisten tietämystä sekä hyödyntämään heidän tietouttaan paikallisesta ympäristöstä. KY-ohjelmien avulla huomattiin ominaispiirteitä, jotka voimistivat kuntakuvaa ja nostivat esiin paikallisesti arvokkaita kohteita. (Tarjanne 2015, 116.)

Vuoteen 2015 mennessä kulttuuriympäristöohjelmia on tehty yli 120 kappaletta (Ympäristöhallinto 2015). Osa niistä on tehty koko kunnan kattavina, alueellisina, kyläkohtaisina tai kaupunginosia koskevinä. Ohjelmia on myös toteutettu kuntien yhteistyöhankkeina. Osasta KY-ohjelmista löytyy päivitetty versio, vanhan ollessa jo yli kymmeniä vuosia vanha tai on todettu, että alueella on tapahtunut merkittäviä muutoksia, joiden myötä alkuperäisen ohjelman tiedot ovat vanhentuneet. (Lahdenvesi-Korhonen 2009, 14-15.)

2.2 Kulttuuriympäristön merkitys

Kulttuuriympäristö on yhtenäinen kokonaisuus, joka koostuu kulttuurimaisemasta, rakennetusta ympäristöstä ja muinaismuistoista (Kuvio 1). Kulttuuriympäristö ilmentää kulttuurin eri vaiheita ja kertoo alueen historiasta ja perinteistä. Kulttuuriympäristö syntyy, kun ihminen muokkaa ajan kuluessa ympäristöään omien tarpeidensa mukaan käyttäen hyödyksi ja sopeuttamalla luonnon eri elementtejä, kuten maaperää, ilmastoa ja maastonmuotoja. Se on kokonaisuus luonnon ja ihmisen vuorovaikutuksesta ja sen tuomista muutoksista. (Lahdenvesi-Korhonen 2009, 8.)

KUVIO 1. Kulttuuriympäristö syntyy kolmesta osa-alueesta (Kukkonen & Tarjanne 2010, 2)

Yleensä kulttuuriympäristöksi mielletään pelkästään vanhaa rakennettua ympäristöä tai maisemarakenteelle tuttuja viljelyalueita. Myös paljon nuoremmat, niin sanotut tavalliset arkiympäristön kerrostumat, kertovat kulttuurille tärkeistä piirteistä ja ovat osa kulttuuriympäristöä. Kulttuuriympäristö ei sisällä pelkästään arvokkaita rakennuksia ja rakennettua ympäristöä, vaan siihen sisältyy myös ihmisten muistot, tarinat, tulkinnat, merkitykset ja taloudelliset odotukset sekä arvostus. (Lahdenvesi-Korhonen 2009, 8.) Sitä voidaan pitää voimavarana, jolla pystytään tukemaan paikallisyhteisöjen, alueen identiteetin ja elinkeinoelämän kehitystä (Ympärisöhallinto 2016c).

Tarpeiden muuttuessa ja ajan kuluessa kulttuuriympäristö kehittyy ja samalla alueelliset ominaispiirteet syntyvät historian ja kulttuurin kautta. Menneisyys liitetään nykyiseen ympäristöön usein paikannimistön avulla (Kuva 2.). Nimet kertovat tapahtumista, aiemmista asukkaista ja paikkojen eri merkityksistä, jotka kuvaavat aluetta. Kulttuuriympäristöä muokataan ja

luodaan koko ajan. Maankäyttö ja sen mukana tulevat rakentamiset ja purkamiset sekä alueen käytön muutokset vaikuttavat joka hetki kulttuuriympäristöön ja sen merkitykseen. Muokkaamalla, säilyttämällä ja rakentamalla kokonaan uudenlaista ympäristöä tehdään uudenlaista kokonaisuutta kulttuuriympäristöstä. (Lahdenvesi-Korhonen 2009, 8.) Hoitamalla kulttuuriympäristöä lisätään alueen viihtyisyyttä ja vetovoimaa ja samalla pystytään vaikuttamaan ihmisten hyvinvointiin (Ympäristöhallinto 2016c).

KUVA 2. Rullatiellä kulkeneet kiskot kuuluivat osaksi Vääksyssä 1800-luvulla toimin tukinkuljetuslaitoksen tietä

Maaseudulla hallitsevia kulttuuriympäristöjä ovat maa- ja metsätalouden tuomat muutokset. Taajamissa rakentamisen ja maastonmuokkauksen tuomat maisemalliset muutokset ovat yleensä hyvin hallitsevia ja helposti havaittavia. Teollinen maisema on havaittavissa, kun teollisuuden ja tuotantolaitosten kehittyessä alueelle syntyy muutakin rakentamista, kuten liikenneväyliä ja asuntoalueita. (Lahdenvesi-Korhonen 2009, 8.)

2.3 Kulttuuriympäristöstrategia 2014 - 2020

Vuonna 2014 Valtioneuvoston päätöksestä Suomessa tehtiin ensimmäinen valtakunnallinen kulttuuriympäristöstrategia. Yhteistyössä ympäristöministeriön sekä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa syntyneen strategian tavoitteena on saada ihmiset toimimaan aktiivisesti lähiympäristönsä hyväksi ja samalla kasvattaa sen arvostusta. On todettu, että kulttuuriympäristön hyvin hoitaminen ja sen pitäminen elinvoimaisena lisää hyvinvointia. Samalla luodaan viihtyisämpi asuinympäristö ja pystytään kehittämään monimuotoisen alueen elinkeinoelämää (Ympäristöministeriö 2016b.) Tarkoituksena on pystyä turvaamaan kulttuuriympäristö myös tuleville sukupolville (Kulttuuriympäristöstrategia 2014-2020, 2014, 3).

Strategian avulla pystytään luomaan kokonaisvaltaiselle kulttuuriympäristöpolitiikalle edellytykset ja samalla vahvistamaan kulttuuriympäristön arvoja, suojelua sekä riskien ja muutosten hallintaa. Hyvä hallinto, kestävä kehitys ja merkittävä voimavara nousivat esiin kolmena tärkeimpänä näkökulmana ympäristöstrategian tavoitteissa. (Kulttuuriympäristöstrategia 2014-2020, 2014, 3.)

Kulttuuriympäristöstrategia keskittyy myös muihin tärkeisiin asioihin, jotka vaikuttavat samalla kulttuuriympäristöön kuten: ilmastonmuutos, väestönrakenteen muutokset, kunta- ja palvelurakenteiden uudistukset, infrastruktuurin kehitys, globalisaatio, alue- ja elinkeinorakenteen uudistukset, keskitykset sekä taloudelliset resurssit. Kaikki pitää ajatella yhtenä kokonaisuutena, jotta strategia saadaan toimimaan halutulla tavalla. (Kulttuuriympäristöstrategia 2014-2020, 2014, 10.)

2.4 Käsitteistö

Kulttuuriympäristön käsitteistön tarkoituksena on avata tässä työssä käytettyjä termejä sekä tuoda esiin sanastoa, jota käytetään, kun puhutaan kulttuuriympäristöstä ja siihen liittyvistä asioista. Kattavan käsitteistön avulla pystytään selventämään paremmin eri termien tarkka merkitys.

2.4.1 Yleiset käsitteet

Kulttuuriperintö

Kulttuuriperinnöllä tarkoitetaan ihmisen toiminnallisen vaikutuksen kautta syntynyttä aineellista ja henkistä perintöä, joista aineellisen osan siitä kattaa kulttuuriympäristö (Hämeen liitto 2017).

Kulttuuriympäristö

Kulttuuriympäristö on ympäristö, jossa ihmisen tekemät jäljet näkyvät. Kyseinen kulttuuriympäristö syntyy aina luonnon ja ihmisen vuorovaikutuksesta. Ihminen muuttaa ympäristöä rakentamalla, viljelemällä ja käyttämällä sitä. Kulttuuriympäristöön luetaan rakennukset, historia, muinaisjäänökset ja kulttuurimaisema. Kulttuuriympäristön arvotus perustuu kerrostuneisuuteen, joka on mitattu ajallisesti ja alueellisesti. Se ilmentää ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksen muutoksia ja kulttuurin eri vaiheita. (Hämeen liitto 2017.)

Kansainväliset sopimukset

Ohjelmalliset julistukset ovat kansainvälisten kulttuuriympäristöjen sopimuksia ja suosituksia. Niiden avulla ohjataan restauroinnin ja kansallisen suojelupolitiikan eettisiä tavoitteita. Ne eivät kuitenkaan pidä sisällään yksilöityjä suojelutavoitteita. Sopimukset kattavat rakennusmuistomerkkejä, historiallisia kaupunkeja, uudemman arkkitehtuurin saavutuksia kuin myös arkeologista ja vedenalaista kulttuuriperintöä sekä puistoja. (Hämeen liitto 2017.)

2.4.2 Maiseman käsitteet

Maisema

Maisema tarkoittaa geomorfologisista, ekologisista ja kulttuurihistoriallisista tekijöistä sekä niiden vuorovaikutussuhteista toisiinsa muodostunut kokonaisuus. Kyseessä on luonnonlakien määrittämä elävä, kehittyvä ja toi-

miva dynaaminen kokonaisuus. Useimmiten maisemasta puhuttaessa viitataan maisemakuvaan tai näköalaan. Myös mielikuvia, henkisiä ja esteettisiä käsityksiä liitetään käsitteeseen maisena. (Hämeen liitto 2017.)

Maisema-alue

Maisema-alue on yhden tai useamman perustekijän luoma yhtenäinen ja yhtenäisesti toimiva fyysinen kokonaisuus esimerkiksi vesistöalue. Käsite on otettu käyttöön luonnonsuojelulaissa, jolloin puhutaan lain määräämällä tavalla perustettavasta alueesta, jonka kulttuurimaisemallisia piirteitä tulee suojella ja hoitaa. (Hämeen liitto 2017.)

Kulttuurimaisema

Kulttuurimaisema on ihmisen rakentama, muuttama, hoitava tai käyttämä fyysinen ympäristö, jonka maisemakuvassa voidaan havaita esimerkiksi toiminnan jälkiä. Kulttuurimaisemasta voidaan nähdä, miten luonnon elementtejä, topografiaa, maaperää ja ilmastoa ihminen on sopeutunut ja oppinut käyttämään hyödykseen. Tällä käsitteellä ei ole käytössä arvovarausta, mutta siihen liitetään positiivinen merkitys. (Hämeen liitto 2017.)

Luonnonmaisema

Luonnonmaisema on alue mihin ihminen ei ole vaikuttanut. Suomessa ei käytännössä ole juurikaan täysin koskemattomia alueita, joten käsite on laajentunut tarkoittamaan puhekielessä yleisesti kaikkia rakentamattomia alueita, kuten metsä- ja järvi-alueita. (Hämeen liitto 2017.)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue

Valtioneuvosto teki vuonna 1995 periaatepäätöksen valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista (Hämeen liitto 2017). Kyseessä on maaseudun kulttuurimaisemista edustavimpia, joiden arvotus perustuu perinteiseen rakennuskantaan, monimuotoiseen kulttuurivaikutteiseen luontoon ja hoidettuun viljelymaisemaan (Ympäristöministeriö 2016c). Niihin kuuluu esimerkiksi perinnebiotooppeja ja peltoalueita (Kulttuuriympäristöstrategia

2014-2020, 2014, 11). Alueita oli ennen 156, mutta valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet päätettiin päivittää ja ne inventointiin uudestaan ympäristöministeriön johdolla vuosina 2010-2015. Uudessa esityksessä oli mukana 183 kohdetta (Ympäristöministeriö 2016c). Alueiden rajat ovat suuntaa antavia (Hämeen liitto 2017).

Maakunnallisesti arvokas maisema-alue

Maisema-alueetyöryhmän mietintöjen ”Arvokkaat maisema-alueet” osa I ja II (66/1992) pohjalta esitettiin samalla 171 maakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta. Tämän inventoinnin jälkeen eri puolella Suomea on tehty päivityksiä ja täydentäviä maakunnallisia maisemaselvityksiä. Tarkempia tietoja maisemaselvityksistä saa maakuntien liitoista. Suuret laajalle alueelle levittyvät viljelymaisemat luokitellaan arvokkaiksi kulttuurimaisemakokonaisuuksiksi (Hämeen liitto 2017). Ne tuovat esiin Suomessa vuonna 1992 jaetut kymmenen maisemamaakuntaa, joissa on nähtävissä luonnon- ja kulttuuriperinteiden alueelliset vaihtelut (Ympäristöhallinto 2016b). Näin pystytään nostamaan alueiden maakunnalliset tai paikalliset ominaisuuudet ja kulttuurihistoriat esiin (Hämeen liitto 2017).

Kansallismaisema

Kansallismaisema käsitteellä on hyvin vahva tunnepohjainen sisältö ja samalla voimakas symboliarvo. Käsite kytkeytyy Suomen historiaan jo 1800-luvun alkupuolelta. Kansallismaisemat ovat tärkeä osa kansallista identiteettiä ja kulttuuria. Vuonna 1993 ympäristöministeriön tekemään julkaisuun on valittu alueet, jotka edustavat ja ilmentävät Suomen eri alueiden luonnon- ja kulttuuripiirteet sekä tärkeimpiä perinteisten elinkeinojen maankäyttötapoja ja niiden tekemät muutokset maisemakuvassa. Kansallismaisemien vaalimisen tärkeys perustuu yhteisesti hyväksytyihin käsityksiin. Kansallismaisemilla ei ole juridista asemaa, joten niitä ei ole rajattuna alueina kartoille. Kyseistä julkaisua ei ole tulla enää päivittämään eikä sitä aiota tarkistaa. (Hämeen liitto 2017.)

Maisemanähtävyys

Maisemanähtävyydet ovat hyvin tunnettuja alueita, jotka ovat maisemallisesti ainutlaatuisia. Vahvan kulttuurihistoriallisen taustan omaavia alueita, joiden arvotus voidaan perustaa myös luonnonpiirteiden avulla. Esimerkkejä tyypillisistä maisemanähtävyyksistä ovat Punkaharju, Koli ja Aulanko. (Hämeen liitto 2017.)

Luonnonsuojelulain mukainen maisema-alue

Luonnon- tai kulttuurimaiseman kauneuden, historiallisten ominaispiirteiden sekä muiden erityisarvojen säilymiseksi ja hoitamiseksi voidaan perustaa luonnonsuojelulain nojalla maisema-alue (Luonnonsuojelulaki 1996/1096, 33§). Eri maisema-alueiden perustamisesta päättävät eri viranomaiset. Valtakunnallisista maisema-alueista päättää ympäristöministeriö. Suomen ympäristökeskus päättää maakunnallisen alueen perustamisesta maakunnan liiton esityksestä. Maisema-alue, joka ollaan perustamassa voi olla valtakunnallisesti arvokkaasta alueesta osa tai ulottua jopa arvokkaaksi luokitellun alueen ulkopuolelle. Suomessa tällaisia alueita on perustettu vain yksi ja se on Salon Suomenselällä sijaitseva vienalaiskylien alue. (Hämeen liitto 2017.)

Perinnebiotooppi

Perinnebiotooppeihin kuuluvat kulttuurivaikuttaiset luontotyypit, joissa on havaittavissa arvokasta ja uhanalaista kasvillisuutta, kuten esimerkiksi metsälaitumet, tietynlaiset niityt ja hakamaat, ovat perinnebiotooppeja. Tämä käsite on erittäin tarkasti rajattu ja alueet, jotka luokitellaan perinnebiotoopeiksi sisältävät aina arvokasta kasvillisuutta. (Hämeen liitto 2017.) Suomessa perinnebiotooppien määrä on ollut laskussa 1880-luvulta lähtien ja pinta-ala useimmilta luontotyypeiltä on viimeisten 50 vuoden aikana vähentynyt yli 90%. Suurimmat vaikutuksen perinnebiotooppien väheneemiseen liittyy alueiden perinteisen käytön nykyaikaistuminen yhdessä yhteiskunnan muutosten kanssa. Laiduntamisen vähentyminen, alueiden metsittäminen ja ruoppaukset ovat esimerkkejä tästä muutoksesta. (Ympä-

ristöhallinto 2015.) 1990-luvulla tehdyn inventoinnin perusteella Suomesta löytyy 3694 kohdetta, jotka ovat arvokkaita perinnebiotooppeja. Niiden kokonaisuudeksi arvioitiin silloin vajaat 20 000 hehtaaria. (Vainio, Kekäläinen, Alanen & Pykälä 2001, 36.)

Kohteet jaetaan kolmitasoisella menetelmällä valtakunnallisesti, maakunnallisesti ja paikallisesti arvokkaihin. Tarkempaa tietoa arvokkaista perinnebiotoopeista saa oman alueen ympäristökeskuksen julkaisusarjoista. Sekaannusta puhekielessä syntyy käsitteiden perinnemaisema ja -biotooppi välillä, koska ne tulkitaan käytännössä toistensa synonyymeiksi. (Hämeen liitto 2017.)

Perinnemaisema

Perinnemaisema on perinteisten elinkeinojen ja maankäyttötapojen muovaama maisema. Tällaiset maisemat jaetaan kahteen tyyppiin, jotka ovat rakennetut perinnemaisemat ja perinnebiotoopit. Perinnebiotooppia laajempi käsite on perinnemaisema, joka kattaa muun muassa alueita, joissa on laidunnettu ja ne näyttävät perinteisiltä, mutta niistä ei välttämättä löydy arvokasta kasvillisuutta. Alueet ovat kuitenkin maisemakuvallisesti ja historiallisesti arvokkaita. Erityyppiset niityt, kedot, hakamaat, nummet, kaskimetsät sekä perinteisesti hoidetut ja viljellyt maatilat luokitellaan perinnemaisemiksi. Kaikki perinnemaisemien käyttöön kuuluvat rakennelmat ja rakenteet kuten aidat ja ladot kuuluvat osana perinnemaiseman luokitteluun. Kiinteistä muinaisjäännösten alueista monet ovat myös osa perinnemaisemaa. (Hämeen liitto 2017.)

Rakennettu perinnemaisema

Rakennettuja perinnemaisemia ovat historialliset rakennukset ja niiden ympäristöt, esimerkiksi vanhat kartanot puistoalueineen ja talonpoikien pihapiirit. Myös rakenteineen ja maisemineen olevat vanhat liikenneväylät ja teollisuusalueet sekä muinaisjäännökset luokitellaan kuuluvan rakennettuihin perinnemaisemiin. (Hämeen liitto 2017.)

2.4.3 Rakennetun ympäristön käsitteet

Rakennettu ympäristö

Rakennettu ympäristö on kokonaan rakentamalla syntynyt ympäristö. Infrastrukturi ja sen tekniset rakenteet, yhdyskuntarakenne, rakennusten sisä- ja ulkotilat, lähiympäristöt sekä muut ihmisen rakentamat kohteet ympäristöineen kuuluvat rakennettuun ympäristöön. (Hämeen liitto 2017.)

Rakennettu kulttuuriympäristö

Rakennettu kulttuuriympäristö on kokonaisuus, joka muodostuu rakennetun ympäristön eri elementeistä (Hämeen liitto 2017).

Rakennusperintö

Rakennusperinnöstä puhuttaessa on kyseessä aikaisempien sukupolvien luoma rakennettu ympäristö, jonka tavoitteena on sen säilyminen, hoito ja vaaliminen tuleville sukupolville (Hämeen liitto 2017).

Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY)

RKY-alueesta puhuttaessa tarkoitetaan koko valtakunnan kannalta merkittäväksi määritelty alue tai kohde. Vuonna 2009 Museoviraston laatima inventointi päivitettiin ajantasaiseksi ja ne on otettu huomioon osana maankäyttö- ja rakennuslakia valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteissa. (Museovirasto 2009.) Aikaisempi inventointi oli ympäristöministeriön ja Museoviraston julkaisema vuodelta 1993 (Hämeen liitto 2017). Inventointi antaa selkeämmän kokonaiskuvan Suomen alueellisesta, kohdetyyppisestä ja ajallisesta rakennetun ympäristön historiasta ja sen kehityksestä. Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet ja muinaisjäännökset otetaan myös huomioon rakennettujen ympäristöjen lisäksi, kun kulttuuriympäristöalueiden käyttöä suunnitellaan. (Museovirasto 2009.)

Maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö

Maakunnallisesti merkittävästä rakennetusta kulttuuriympäristöstä puhutaan silloin, kun alueen ominaispiirteet ja arvot ovat katsottu olevan maakunnallisesti tärkeitä (Hämeen liitto 2017). Ne ovat asiantuntijaviranomaisten määrittämiä (Lampinen 2008). Maakunnan liitto vastaa yhteistyössä Museoviraston, maakuntamuseon ja alueen ELY-keskuksen sekä muiden asiantuntijoiden kanssa maakunnallisten rakennuskulttuuriselvitysten teosta. Tällaiset selvitykset tehdään maakunta- tai seutukaavoitusta varten yleensä. (Hämeen liitto 2017.)

Paikallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö

Paikallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt ovat alueita, joita halutaan myös korostaa, mutta joilla ei ole maakunnallista tai valtakunnallisesti merkittävää asemaa. Yleensä kunnan toimesta päätettyjä alueita. Kuvaavat samalla tavalla alueen tai kohteen erityispiirteitä kuin maakunnallisesti ja valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuurimaisemat (Kuopion kulttuuriympäristöstrategia 2017.)

Rakennusmuistomerkki

Rakennusmuistomerkit ovat osa rakennusperintöä. Kohteet, jotka omaavat erityisen merkityksen laatunsa, historiansa, identiteetti- tai symboliarvonsa takia. Voivat olla sekä yksityisessä kuin julkisessa omistuksessa olevia. (Hämeen liitto 2017.)

2.4.4 Argeologiset käsitteet

Muinisjäänös eli kiinteä muinajäänös

Muinisjäänös eli kiinteä muinajäänös termi tulee muinaismuistolaista ja ne tarkoittavat samaa asiaa (Hämeen liitto 2017). Maaperässä ja maisemassa säilyneitä kerrostumia, jälkiä ja rakenteita, mitkä kertovat entisajan ihmisten elämisestä, kutsutaan kiinteiksi muinajäänöksiksi (Kuva 3.). Tällaisia ovat muun muassa haudat, kalliomaalaukset, historialliset

asuinpaikat ja pyyntikuopat. (Lahdenvesi-Korhonen 2009, 8.) Usein silmin havaittavissa olevia ja selkeästi maastosta erottuvia rakennelmia ovat hautaröykkiöt, puolustuslaitteet ja uhrikivet (Hämeen liitto 2017).

KUVA 3. Vääksyssä sijaitsevat vanhan ajosillan rauniot

Muinaismuistot tuovat esiin maisemalle ajallisen näkökulman ja havainnoivat alueen hyvin pitkää historiaa. Ne myös kertovat kulttuurien synnystä ja kehityksestä. Muinaismuistot ovat merkittävä osa kulttuuriympäristöä, jotka antavat käsitystä historian eri vaiheista ja ihmisen vahvasta tahdosta muokata ympäristöään. (Lahdenvesi-Korhonen 2009, 8.) Kaikki kiinteiksi muinaisjäänöksiksi luokitellut kohteet ovat muinaismuistolain nojalla rauhoitettuja (Hämeen liitto 2017).

3 KULTTUURIYMPÄRISTÖOHJELMAN PROSESSI

3.1 Kulttuuriympäristöohjelma

Kulttuuriympäristöohjelma on viranomaisten, asukkaiden, yhdistysten ja elinkeinoelämän kanssa yhteistyössä tehty linjaus tärkeimmistä ympäristön ominaispiirteistä sekä niiden hoidosta, suojelusta ja hyödyntämisestä. Ohjelman tarkoituksena on koota tietoa ja kertoa alueen nyky-ympäristön kehityshistoriasta. (Lahdenvesi-Korhonen 2009, 9.) Kuviossa 2 on esitetty eri tahot, joihin KY-ohjelma kohdistuu.

KUVIO 2. Kulttuuriympäristöohjelmaan vaikuttaa monien eri tahojen yhteistyö (Kukkonen & Tarjanne 2010, 9)

Ohjeistuksen tarkoituksena on myös ohjata kohteiden hoidossa ja antaa viranomaisille päätöksentekoon pohjustavaa tietoa sekä toimia vuorovai-
kituksen välineenä. KY-ohjelma on työkalu, jolla hallitaan ympäristössä
tapahtuvia muutoksia. Ohjelman tarkoitus ei ole olla historiikki, vaan siinä
tarkastellaan kokonaisuutena aluetta ja sen nykytilannetta, jota pohjuste-
taan historialla sekä alueen kehitysvaiheilla. Näin tuodaan nykyinen ympä-
ristö ja siihen kuuluvat erityispiirteet esille ja ymmärrettäviksi. Samalla nii-
den merkitys kulttuuriympäristölle saadaan perusteltua. (Lahdenvesi-
Korhonen 2009, 9.) Kulttuuriympäristöohjelmien tyyli ja pääpaino vaihtele-
vat huomattavasti kuntien välillä, koska jokainen määrittää omien aluei-
densa tärkeimmät kulttuuriympäristölliset kriteerit ja arvot itse.

3.1.1 Tavoitteet ja merkitys

Kulttuuriympäristöohjelman avulla saadaan selvitettyä kunnan työntekijöil-
le, asukkaille sekä alueella vieraileville tietoa alueen eri kohteista, niiden
historiasta ja merkityksestä kyseiselle kunnalle. Lahdenvesi-Korhosen mu-
kaan Kulttuuriympäristöohjelma – miksi ja miten -oppaassa (2009, 11) on
lueteltu kulttuuriympäristöohjelman tavoitteet seuraavasti:

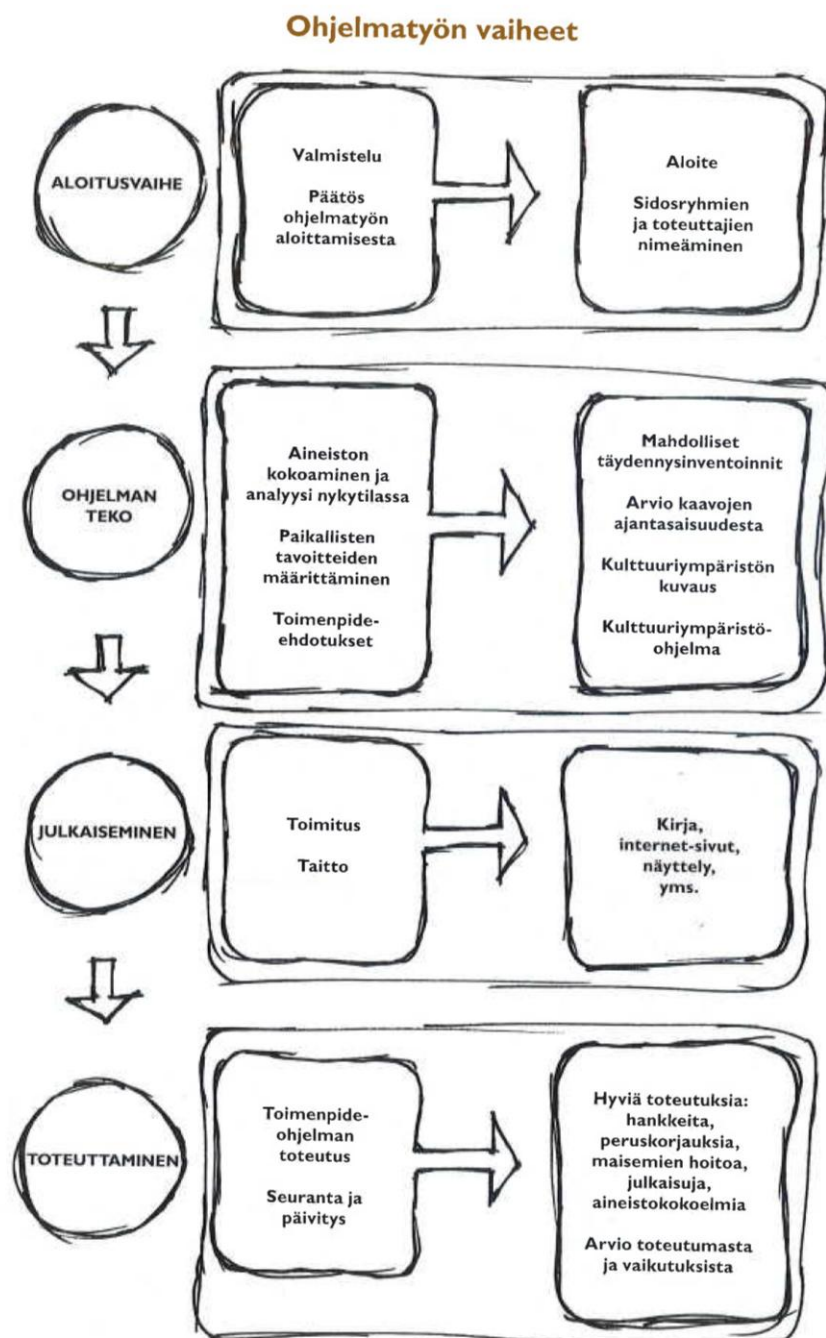
- *Valtakunnallisen, maakunnallisen ja erityisesti paikallisen perustietouden kokoaminen kulttuuriympäristöstä*
- *Hoito- ja toimenpideohjelma laatiminen alueelle*
- *Alueen myönteisenä voimavarana hyödyntää ja käyttää ympäristön arvoja mm. lisäämällä tietoutta paikallisista ympäristöarvoista ja opettaa ihmisille omasta kulttuuriympäristöstä*
- *Yhteistyön lisääminen kunnan/kaupungin, yhdistysten ja asukkaiden välillä*
- *Toimia oppaana, työkaluna, yleisenä tietolähteenä ja koulutusmateriaalina esimerkiksi kouluille, yrityksille, yhdistyksille*
- *Maankäytön suunnitelmien laadinnassa ja rakentamisneuvonnassa pohjatiedostona, auttaen suunnittelutarvealueiden kehittämisessä ja käytettävien asema-, yleis- ja maakuntakaavojen tukena. Samalla edistää ympäristön ja*

vanhan rakennuskannan huomioon ottamista uusien alueiden suunnittelussa

- Ympäristön ja samalla kulttuuriympäristön viihtyisyyden ja hoidon edistämistä*
- Tiedon jakamista ja antamista rakentajille ja kunnille uudisrakentamisen, maisemanhoidon, taloudellisten tukimahdollisuuksien ja arvokkaiden rakennusten peruskorjausten yhteydessä.*

3.2 Prosessin etenemisen keinot

Jokaisen KY-ohjelman alussa työlle tulee laatia toimintasuunnitelma sekä aikataulu, joiden avulla lähdetään etenemään työssä. Vääksyn taajama-alueen kulttuuriympäristöohjelman päivitys sai alkunsa Helsingin yliopiston johtaman Kulttuuriympäristöstä hyvinvointia ja liiketoimintaa -hankkeen kautta, jossa vahvoina osallisina olivat mukana Lahden ammattikorkeakoulu, Vanhan Vääksyn kehitysyhdistys ry ja Asikkalan kunta (Lahden ammattikorkeakoulu 2017.) Kuviossa 3. on esitetty KY-ohjelman työvaiheet ja etenemä.

KUVIO 3. KY-ohjelman luomiseen vaaditut työvaiheet ja etenemä (Lahdenvesi-Korhonen 2009, 12)

Hankkeen tehtävänä oli edistää Vääksyn hyvinvointia, kasvua ja kehitystä, saada aikaan uusia ideoita alueen liiketoimintaan käyttämällä apuna paikallista kulttuuriympäristöä ja sen kulttuuriympäristöä sekä tämän myötä

edistää yritysten markkinointia. Näiden kehittämistavoitteiden avulla yritettiin saada Vääksyn kulttuuriympäristölle ja koko miljöölle suunnitelmallista hoitoa, liiketoimintaa ja selkeämpää rakentamista sekä asukaslähtoisempää otetta. Hankkeen päätavoitteena oli tarinoiden keruu ja saada KY-ohjelma päivitettyä Vääksyn taajaman osalta. Lisäksi vahvistaa paikallista identiteettiä kerättyjen tarinoiden avulla. Hankkeesta löytyi myös projektitöitä Lahden ammattikorkeakoulun eri alojen opiskelijoille. (Lahden ammattikorkeakoulu 2017.)

Ohjelman päivitys

Päivitetyn ohjelman tavoitteena oli korostaa Vääksyn alueen kulttuuriympäristöä ja toimia työkaluna kunnan viranhaltijoille. Kulttuuriympäristöohjelman tarkoitus oli muistuttaa ihmisille, mitä tarkoittaa kulttuuriympäristö, ja tunnistaa paikallinen rakennettu kulttuuriympäristö arvokkaana kokonaisuutena. Vääksyllä on paljon mahdollisuuksia lisätä vetovoimaansa ja tunnettavuuttaan korostaessaan omaa kulttuuriympäristöään. Kunnan tekemä maankäytön kokonaissuunnitelma myös tukee vahvasti ohjelman päivityksen tekoa. (Lahden ammattikorkeakoulu 2017.) Yleensä ohjelman prosessi lähtee kunnan aloitteesta, kun on todettu päivityksen olevan paikallaan, mutta tässä tilanteessa työ lähti hankkeen kautta liikkeelle, missä saatiin idea ohjelman päivityksestä.

Jotta ohjelma saatiin aloitettua, oli hyvä saada työn pariin työskentelemään ohjausryhmä, joka koostui mahdollisimman laajasta eri tahojen luomasta asiantuntijaryhmästä. Tavoitteena oli koota ohjausryhmään ihmisiä, joille KY-ohjelmaan keskittyvä alue oli jo entuudestaan tuttu. Tällä tavoin pystyttiin varmistamaan, että alueen merkittävyys ja erilaiset kohteet saatiin tuotua esiin mahdollisimman hyvin. Samalla pystyttiin keräämään erilaisia näkemyksiä alueen ympäristöstä ja sen kohteista, joita tulisi korostaa entisestään.

Kunnan vahva osallistuminen ja yhteystyö kaikkien toimijoiden kanssa kantoivat hanketta eteenpäin. He myös antoivat kyseiselle ohjelmalle selkärangan, jonka avulla saatiin selville, mitä ohjelman päivityksessä tulisi

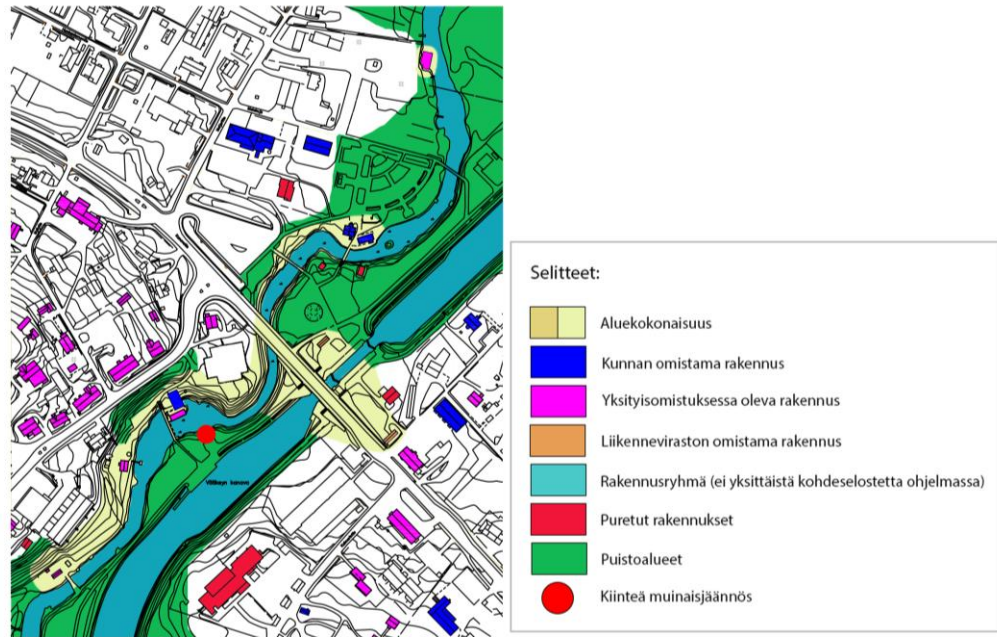
eniten korostaa, jotta ohjelmassa luodut toimenpiteet auttaisivat kuntaa kehittämään alueitaan ja lisäämään samalla ympäristön viihtyisyyttä.

3.2.1 Inventoinnit ja haastattelut

Kohteita inventoitaessa oli hyvä perehtyä alueesta jo löytyvään aineistoon ja sen laajuuteen. Näin saatiin selvitettyä, mitkä asiat ja kohteet ovat jo nousseet esiin merkittävinä. Lisäksi saatiin selville asioita, jotka olivat täysin uusia ja ovat nousseet paikallisesti arvokkaiksi, vaikka niillä ei ole historiallisesti tai kaavallisesti vahvaa pohjaa. Alueen tarkka rajausta ja siihen liittyvät pohdinnat tapahtuivat yhdessä hankkeen aikana kootun ohjausryhmän kanssa.

Kohdealueen rajauksen ja lähtöaineiston selvittämisen jälkeen kaikista kohteista otettiin päivitetyt valokuvat jotka tukevat ohjelmaan tulevia toimenpiteitä ja antavat kaikille ohjelmaan perehtyville ihmiselle selkeän kuvan kyseisten kohteiden nykytilasta ja ulkonäöstä. Kuvat ovat myös apuna myöhemmin, kun tarkempia inventointikortteja aloitetaan työstämään uusien kohteiden osalta. Kuvien perusteella pystytään paikallistamaan kohteista tiettyjä peruselementtejä, kuten rakennuksen iän ja mahdollisia rakenteellisia muutoksia. Kuvat auttavat myös ohjelman lukijoita käsittämään, millainen rakennus alueella sijaitsee ja selventävät mahdollisesti paremmin, miksi kyseinen rakennus on valittu ohjelmaan.

Kohteiden kuvaamisen jälkeen todettiin tärkeäksi lähteä työstämään alueesta yhtenäisiä teemakarttoja, joihin sijoitettiin kaikki ohjelmaan inventoidut rakennukset ja suuremmat alueet (Kuva 4). Teemakarttojen tarkoituksena oli lisätä ohjelman päivitettyssä versiossa uutta tietoa ihmisille ja selventää, miten kyseiset rakennukset sijoittuvat Vääksyn taajama-alueella. Karttojen avulla myös paikallinen ELY-keskus, kunnan teknisen viraston työntekijät ja muiden virastojen, esimerkiksi maakuntamuseon virkamiehet, saavat nopeammin selville, että koskeeko rakennus heidän toimivaltaansa ja tarvitseeko heidän puuttua kyseisen rakennuksen toimenpiteisiin myöhemmin.

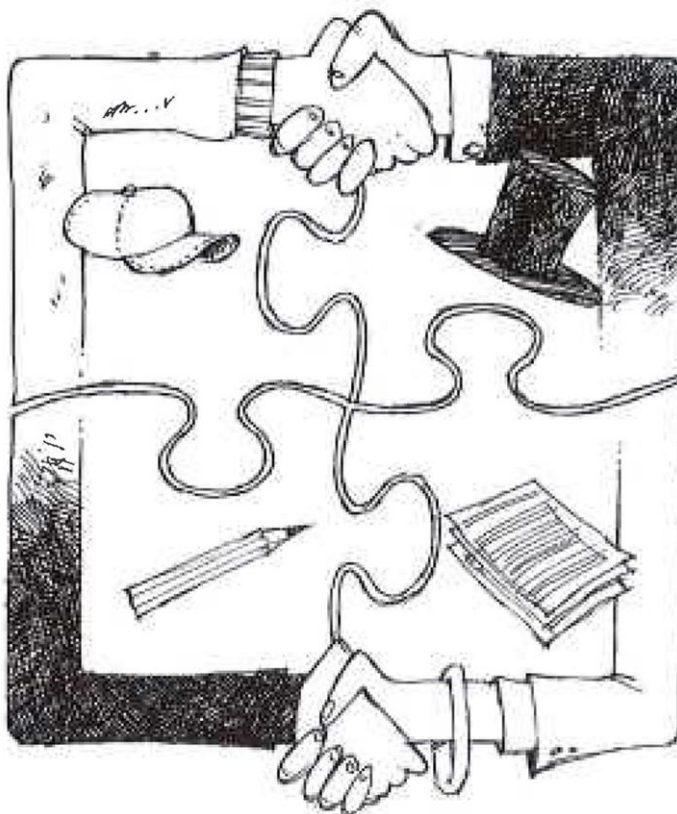
KUVA 4. Esimerkkiteemakartta Växsyn ohjelmaan päivitykseen tulevista teemakartoista selitteineen

Kohteita inventoitaessa todettiin myös erittäin tärkeäksi asiaksi rakennusten omistajien ja alueella jo pitkään asuneiden asukkaiden haastatteleminen. Alueen asukkaita ja rakennusten omistajia haastatteleamalla saatiin vahvempi kuva heidän asuinympäristöstään ja päästiin käsiksi alueella nousseisiin suurimpiin ongelmiin. Asukkaiden haastattelut toivat samalla asukkaat toimimaan tiiviimmin yhdessä ohjelman ohjausryhmän kanssa, koska saatiin mahdollisimman monen ääni kuuluville. Haastatteluiden yhteydessä pystyttiin myös pyytämään kuvauslupa rakennuksiin, joka oli ohjelman etenemisen kannalta erittäin tärkeää. Ilman lupia kuvia ei saa julkaista päivitetystä ohjelmassa.

3.2.2 Kokoukset ja verkostoituminen

Eri virastojen tiivis ja vahva yhteistyö ohjausryhmässä loivat hyvät mahdollisuudet verkostoitumiselle (Kuva 5). Tämän avulla toimenpiteiden ja kunnostustöiden listaaminen tapahtui tehokkaammin, koska kaikki virastot olivat selvillä alueen nykyisestä tilanteesta ja siellä esiin tulleista mahdolli-

sista vaadittavista tehtävistä. Prosessin kannalta tärkeää oli tasaisin väliin pidettävät kokoukset, joiden avulla ohjausryhmä pystyi päivittämään tietonsa ja sai selville, miten ohjelma etenee. Kokousten avulla saatiin myös selville, jos ohjelmaan oli tullut työn etenemiseen vaikuttavia suuria kysymyksiä, jotka voivat pahimmillaan estää suunnitellun aikataulun toteutumisen.

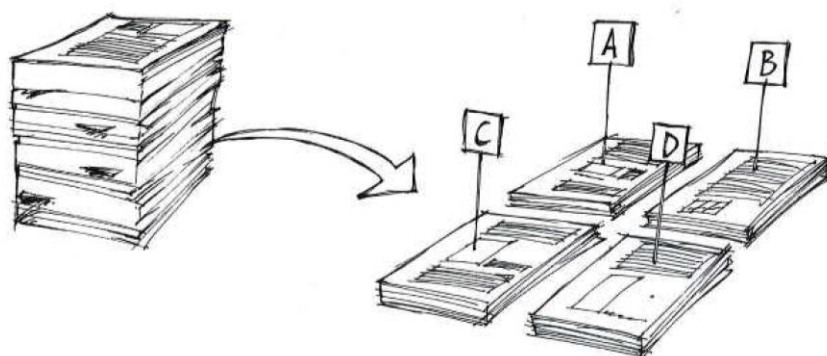
KUVA 5. Kuva esittää monien eritahojen välillä syntyneestä verkostoitumisesta (Lahdenvesi-Korhonen 2009, 53)

Koska ohjelman tarkoituksena on tukea alueellista kulttuuriympäristöä ja samalla saada ihmiset yhteistyön avulla verkostoitumaan keskenään voidaan ajatella, että suurimmat vaikuttajat mahdollisimman kattavan ja merkittävän kulttuuriympäristöohjelman tekemisen kannalta ovat alueen asukkaat ja heidän osallistuminen itse ohjelman tekemiseen. Heiltä pystytään saamaan esille asukkaan näkökulmasta alueellisia puutteita ja mahdollisesti mielipiteitä siitä, että kokevatko he asuinalueensa viihtyisänä ja mu-

kavana. Selkeiden ohjeiden ja selitysten ansiosta myös alueella toimivat viranomaiset pääsevät nopeammin käsiksi käsiteltävään työhön ja pystyvät löytämään omaan virastoonsa kohdistuvat tarpeet sekä kysymykset.

3.2.3 Materiaalien yhteenkokoaminen

Kohteiden inventointien, valokuvaamisten ja haastattelujen aikana sekä niiden jälkeen oli tarkoitus koota yhteen kaikki materiaalit. Samalla pystyttiin selvittämään, mitä muuta aineistoa täytyi vielä kerätä, jotta ohjelmasta saatiin mahdollisimman kattava. Materiaalit sisälsivät yleisesti tietoa alueen historiaan, yksityisten ja kunnan omistamien kohteiden tietoja, toimenpidelistausta varten kerättyjä toiveita ja ehdotuksia sekä alueella tapahtuneet muutokset vanhan ohjelman julkaisun jälkeen. Kuvassa 6. on esitetty ohjelman päivityksen eri osa-alueet ja niiden jäsentely.

KUVA 6. Ohjelman jäsentely eri osa-alueisiin on erittäin tärkeää, jotta ohjelmaa on helppo lukea (Lahdenvesi-Korhonen 2009, 43)

Tärkeänä osana ohjelmaa oli saada päivitettyä ohjelman toimenpidelista, johon kirjattiin ylös kaikki mahdolliset asiat, joita Vääksyn alueella tulisi parantaa tai muuttaa paremmaksi. Päivitystä tehtäessä käytiin läpi vuonna 1998 tehdyn KY-ohjelman toimenpidelista, jota tarkasteltiin ja selvitettiin mahdollisia kohtia, joihin ei oltu vielä puututtu riittävästi.

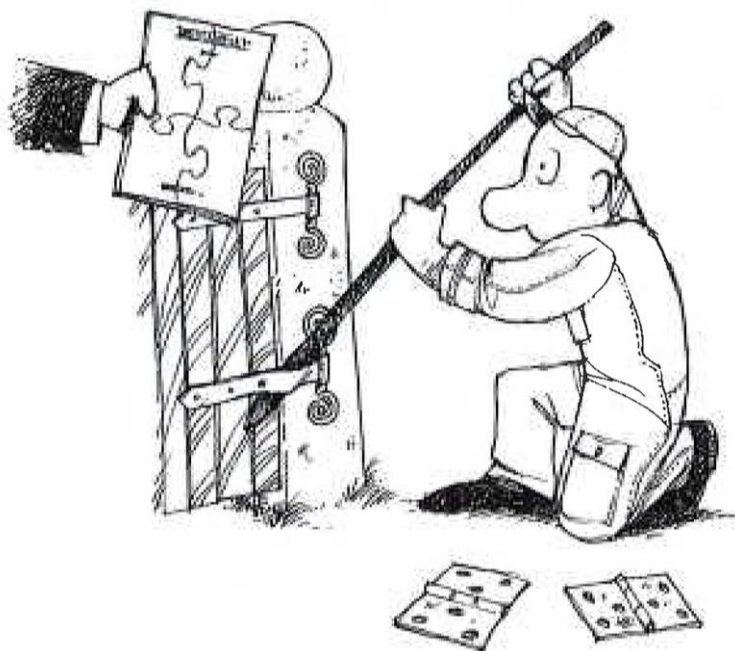
Yhtenä suurena osana päivitettyä ohjelmaa oli rakennetun ympäristön ja alueelle merkittävien kohteiden esittely omassa luvussaan. Rakennuksista

tehtiin ohjelmaan pienet kohdekuvaukset, joissa kerrottiin rakennusten historiasta ja nykytilasta. Päivityksen aikana ohjelmaan lisättiin uusia kohteita alueelta, mitkä inventointiin päivityksen yhteydessä. Ennen taittoon viemistä uusiin kohteisiin liittyvät kohdekuvaukset lähetettiin omistajille luettavaksi ja hyväksyttäväksi.

4 OHJELMAN TOTEUTUS

4.1 Ohjelman päivittäminen ja seuranta

Ohjelman laatimisen myötä ollaan saatu aikaan keskustelua paikallisen Kulttuuriympäristön nykytilasta ja sen hoitotoimenpiteistä. Kuitenkin ensimmäiset vuodet ohjelman valmistumisen jälkeen voidaan pitää kriittisinä, koska silloin nähdään, miten Kulttuuriympäristön hoito otetaan osaksi kunnan toimintaa ja miten se tullaan järjestämään. (Lahdenvesi-Korhonen 2009, 46.) Kuvassa 7 on esitetty, miten KY-ohjelmaa voidaan käyttää hyväksi, kun pyritään suojelemaan kulttuuriympäristöä. Ohjelma tulee pystyä sitomaan osaksi kunnan omia tavoitteita, päämääriä ja parannusehdotuksia, jotta ne saataisiin osaksi kunnan vuosittaisia budjetteja (Lahdenvesi-Korhonen 2009, 50). Budjettiin sitomisen avulla edistettäisiin asioiden tapahtumista ja saataisiin asukkaiden kanssa tapahtuvaa yhteistyötä nostettua paremmin esiin.

KUVA 7. KY-ohjelma on luotu työkaluksi, jonka avulla voidaan osoittaa suojelua vaativia kohteita paikallisessa kulttuuriympäristössä (Lahdenvesi-Korhonen 2009, 48)

Ohjelman saaminen toteen on jatkuva prosessi ja kaikkien tahojen yhteinen tavoite. Seurannalla pystytään selvittämään, toteutuuko ohjelma suunnitellusti ja saadaan tietoa ympäristön tilasta. Ohjelman säännöllisellä valtuustokausittain tapahtuvalla seurannalla pystytään varmistamaan, että uudetkin toimijat pääsevät osallistumaan ohjelman toimenpiteiden suunnittelussa ja toteutuksessa. Samalla voidaan päätellä, onko tullut tarvetta ohjelman uudelleen päivittämiselle. (Lahdenvesi-Korhonen 2009, 50-51.)

Asikkalan kulttuuriympäristöohjelman päivityksen tavoitteena Vääksyn alueelle on saada ihmisille tietoon, mitä tarkalleen heidän kulttuuriympäristöönsä sisältyy, miten sitä tulisi vaalia ja sitä kautta tunnistaa sen tuomat arvot. Nykyaikana rakennuskulttuurinen merkitys voi jäädä vähäisemmäksi uuden rakennuskannan hallitessa maisemaa. Vääksyssä on tähän päivään asti säilynyt upeita jopa yli 100 vuotta vanhoja rakennuksia ja jälleenrakennuskauden aikaisia pientaloalueita, joiden kulttuurillista arvoa tulee vaalia vastedeskin. Kuvassa 8 on esitetty Vääksyssä säilyneitä jälleenrakennuskauden pientaloja.

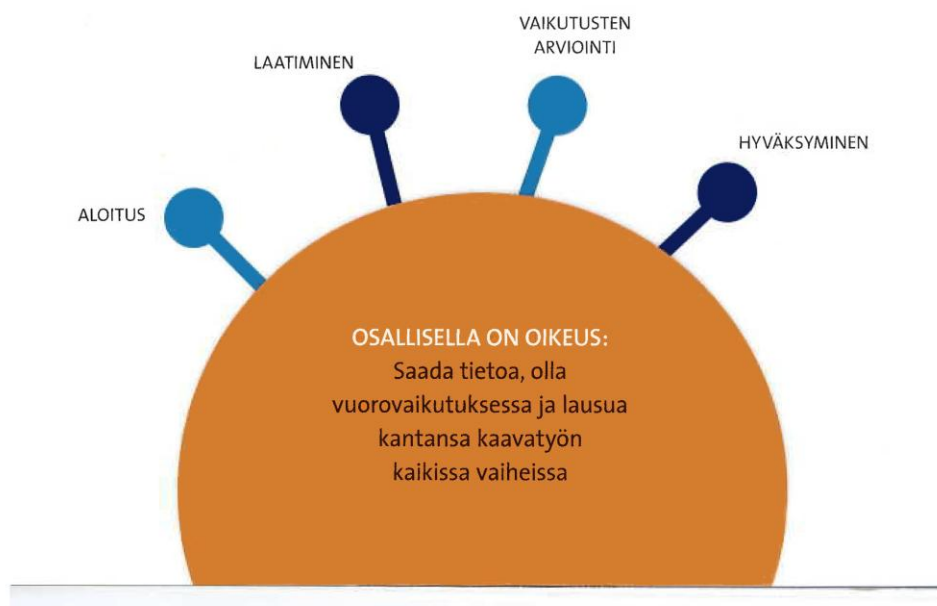

KUVA 8. Vääksyn Asevelikylänä tunnetulla alueella on hyvin säilynyt jälleenrakennuskauden pientaloja

4.1.1 Toimenpidelistan luominen

Kulttuuriympäristöohjelmaa tehtäessä ja myös Vääksyn päivityksen yhteydessä nähtiin erittäin tärkeänä luoda hoitotoimenpidelistä, jonka tarkoituksena olisi edistää kulttuurimaisemallisia arvoja ja parantaa niiden näkyvyyttä alueella. Hoitotoimenpidelistää tulisi seurata säännöllisin väliajoin. Eritoten ohjelman päivityksen jälkeisten vuosien aikana seurannan tulisi olla tiivistä. Toimenpiteitä tulisi myös päivittää ohjelman julkaisun jälkeen tapahtuvien muutosten myötä. Toimenpidelistan tarkistus pitäisi tapahtua vähintään kerran vuodessa, mutta olisi suositeltavaa, että valtuustokausittain käydään läpi listassa luetellut asiat ja tarkastetaan yleisesti tilanteen eteneminen. Kaikille listan toimenpiteille tulisi olla suuntaa antava aikataulu sekä nimetyt vastuuhenkilöt, joiden avulla pystyttäisiin määrittämään kunnostustöiden tärkeysjärjestys.

Päivitetyn ohjelman ollessa julkinen tiedotusväline, jonka avulla kirjattujen toimenpiteiden esille tuomisen myötä myös asukkaat pystyvät paremmin puuttamaan kunnassa tapahtuviin asioihin ja välittämään kunnalle omia toiveitaan muutoksista. KY-ohjelman paremman onnistumisen kannalta on erittäin tärkeää saada ihmiset kommentoimaan ja osallistumaan esille tulleisiin muutosehdotuksiin sekä asukkaisiin vaikuttaviin tilanteisiin. Ohjelmaan kirjattujen toimenpiteiden tulisi käynnistää jatkohankkeita yhteisöjen välillä ja niitä tulisi lähteä toteuttamaan mahdollisimman nopeasti ohjelman luomisen jälkeen. (Lahdenvesi-Korhonen 2009, 46). Kuviossa 4 on esitetty osallisen oikeudesta vaikuttaa.

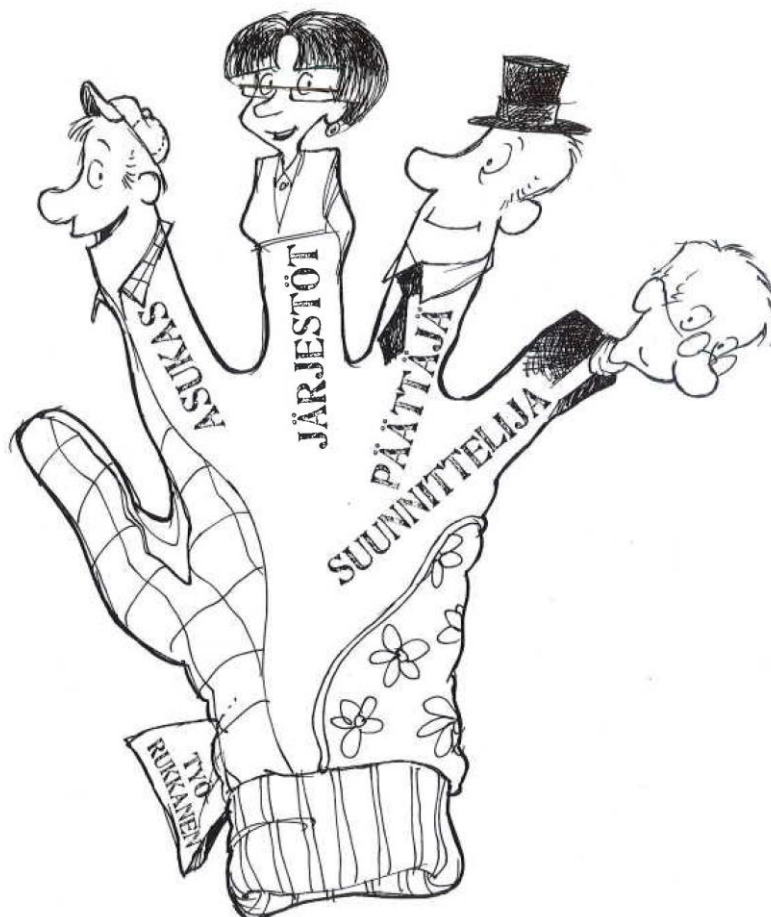
KUVIO 4. Osallisen oikeus koskettaa jokaista ihmistä, sen avulla pystytään vaikuttaa kunnassa tehtyihin päätöksiin (Kukkonen & Tarjanne 2010, 11)

4.1.2 Työryhmän perustaminen

KY-ohjelman toteutumisen kannalta seuranta ja tarkkailemista varten kunnassa tulisi perustaa kulttuuriympäristöryhmä, jonka tarkoituksena on aktiivisesti edistää ja seurata ohjelman toimeenpanoa (Lahdenvesi-Korhonen 2009, 46). Esimerkiksi Ähtärissä tällainen työryhmä perustettiin KY-ohjelman päivityksen aikana ja sen tehtävänä oli pohtia ja keskustella kuntaa koskevista kulttuuriympäristöasioista. Tällaisen työryhmän avulla kunnissa pystyttäisiin saamaan keskustelua laajemmalla vaikuttajaryhmällä kulttuuriympäristöön liittyvistä näkemyksistä. Samalla voidaan välittää myös tärkeää tietoa asukkaille, joihin kohdistuvat kulttuuriympäristössä tapahtuvat muutokset ja keskustelua, jolla saadaan vaikutettua kaikkein eniten. (Jaakkola 2015, 45-46.)

Ryhmä koostuisi järjestöjen ja kylien edustajista, asiantuntijoista sekä kunnan virkamiehistä (Kuvio 5). Työryhmä olisi kunnan nimeämä, mutta kyseessä ei kuitenkaan olisi päättävä elin. Tarkoituksena olisi pelkästään tarkkailla, tiedottaa ja ohjata kulttuuriympäristöä koskevissa asioissa ja

ryhmä kokoontuisi vuosittain vähintään kaksi tai kolme kertaa vuodessa. (Jaakkola 2015, 46-47.)

KUVIO 5. Työryhmä edustaa eri tahoja ja tuo heidän äänen kuuluville (Lahdenvesi-Korhonen 2009, 4)

Kulttuuriympäristöryhmän perustusvaiheessa luotaisiin työryhmän kesken toimintasuunnitelma, joka ohjaisi työryhmässä käytäviä puheenaiheeksi nousseita asioita. Ylipääntänsä yleisiä asioita, mitä kulttuuriympäristöryhmässä voitaisiin käydä läpi. Näitä olisivat esimerkiksi kulttuuriympäristön tuomat haasteet ja ympäristön nykytila sekä kaavoituksessa tapahtuvat muutokset, kysymykset liittyen kaavoitukseen ja samalla valmistella mahdollisia kannanottoja kaavahankkeisiin. (Jaakkola 2015, 47.) Asikkalan

kunnassa tällaista työryhmää ei ole vielä perustettu, mutta sitä ollaan päivityksen myötä suositeltu perustettavan. Työryhmän kautta saataisiin vahvempi yhteys asukkaiden ja kunnan päättäjien välillä, kun työryhmässä käytäisiin avoimesti läpi kunnassa tapahtuvia tulevia suunnitelmia.

4.2 Toimijoiden välinen yhteistyö

Jotta ohjelman toteutuminen olisi mahdollista ja saataisiin aikaan parhain lopputulos, tulisi kulttuuriympäristöohjelma tulla osaksi kunnan erilaisia toimintoja, kuten liiketoimintaa ja alueen tapahtumia. Toiminnan saamiseksi aktivoituksi ja edistymään, tarvitaan vastuuhenkilöitä ja yhteystahoja, joiden avulla voidaan keskustella hankeajatuksista ja samalla keskustella esiin nousseista kysymyksistä. Heidän työtehtäviin kuuluu pääasiassa varmistaa toimenpidelistan toteutuminen, mutta myös muut pystyvät avustamaan ja vaikuttamaan omaan kulttuuriympäristöönsä. Monet toiminnot eivät vaadi suoraan kunnan osallistumista. Näitä toimia asukkaat ja yhdistykset pystyvät tekemään omatoimisesti kulttuuriympäristön säilyttämiseksi. (Lahdenvesi-Korhonen 2009, 47.)

Kuitenkin on muistettava, että viranomaisyhteistyö on myös merkittävää ohjelman edistymisen kannalta. Ohjelmaan on sitouduttu sitä tehtäessä ja siihen voidaan tukeutua päätöksenteon aikana hakemalla perusteita asioille. Mitä enemmän eri tahojen toimijat niin kuntaorganisaatiossa, kuin elinkeinoelämän toimijat ja järjestöt ovat aktiivisesti mukana ja hyväksyneet ohjelman mahdollisimman laajasti saadaan aikaan keskustelua ja nopeammin päätöksiä. (Lahdenvesi-Korhonen 2009, 47.)

4.2.1 Asukkaiden osallistuminen ja paikallinen identiteetti

Välillä on haastavaa saada ihmiset yhtenäistämään ajatuksensa siitä, mikä onkaan kunnan ja sen asukkaiden yhteinen ajatus kunnan parhaimmista puolista, joita tulisi korostaa. Tällöin voidaan puhua alueen identiteetin tai kotiseutuhengen puuttumisesta. Kun alueella saataisiin yhtenäisempi koti-

seutuhenkilö, pystyttäisiin paremmin saamaan ihmiset osallistumaan tapahtumiin ja tilanteisiin, jotka koskevat omassa kunnassa tapahtuvia asioita.

Kotiseutuhengen menettämiseen tai sen kasvuun voivat vaikuttaa myös tällä hetkellä pinnalla olevat kuntaliitokset ja niissä nousevat suuret kysymykset, mitä omalle kotiseudulle tapahtuu. Yleensä kuntaliitosten myötä suhde omaan kotiseutuun vahvistuu ja nousee enemmän esiin. Kotiseutu koetaan enemmän kokemuksellisenä, joita määrittää alueen rakennukset, henkinen ympäristö sekä luonto. (Yle uutiset 2012.) Paikallisten perinteiden ja kotiseutuhengen vaaliminen on tärkeää kaikissa maakunnissa ja suurissa kaupungeissa (Vanhatalo 2015).

Mikään kotiseutuhengen kasvatus ja yhtenäistyminen eivät tapahdu hetkessä. Positiivisena tavoitteena on saada aikaan enemmän keskustelua, vaikuttamista ja osallistumista. Nykyisin asukkaat pystyvät vaikuttamaan oman kulttuuriympäristönsä suojelemiseen monella eri tapaa.

”Haluamme avata ihmisten silmät näkemään ympärillä olevat upeat rakennukset ja maisemat sekä kertoa heille, millä tavoin he voivat niitä puolustaa” (Tarjanne 2012, Niurasen 2017 mukaan).

On tärkeää ymmärtää paikallisen kotiseututyön merkitys ja sen tuomat mahdollisuudet vaikuttaa. Avustusten ja taloudellisten tukien avulla pystytään rikastuttamaan alueellisten yhteisöjen perinteistä arkea ja samalla lisäämään elämänlaatua. Suomen Kotiseutuliitto toimii kotiseututyön vahvana keskusjärjestönä. Kotiseutuliikkeen ajatuksena on, että kuka tahansa voi tutkia, vaalia ja tallentaa perinnettä sekä edistää asuin ympäristön tulevaisuutta sekä viihtyisyyttä. (Vanhatalo 2015.) Mitä enemmän ihmiset osallistuvat ja pääsevät vaikuttamaan kotiseudullaan tapahtuviin asioihin, sitä enemmän pystytään saamaan aikaiseksi. Lisäksi asukkaiden tyytyväisyys omaa kotiseutuansa kohtaan kasvaa. Tämä myös edistää muuttoliikennettä. Ihmiset näkevät positiivisena asiana, kun paikkakunnalla on mahdollisuuden vaikuttaa enemmän oman alueensa asioihin. Ohjelman luomisen kautta vakiintuva paikallisidentiteetti syntyy pitkäjänteisen asennekasva-

tuksen kautta, joka takaa todennäköisemmin ohjelman luomien tavoitteiden toteutumisen (Lahdenvesi-Korhonen 2009, 47). Kuviossa 6 on esitetty, miten ympäristönlukutaitoa voi kehittää, mitä se sitoo itseensä ja ketkä kaikki voivat vaikuttaa siihen omalla osallistumisellaan.

KUVIO 6. Kotiseutu- ja kaupunkipolkujen avulla voi kehittää ympäristönlukutaitoja (Kukkonen & Tarjanne 2009, 19)

Adoptoi monumentti

Toiminta on vapaaehtoistyötä muinaisjäännösten ja vanhojen rakennusten parissa, jonka avulla asukkaat voivat tarkkailla, huolehtia ja tutkia kohteen historiaa ja järjestää paikalle erilaisia tapahtumia. Tarkoituksena on hoitaa

talkootoimin tai hoitotapahtumien voimin kohdetta, johon on tarvittaessa tehty hoitosuunnitelma, joka kattaa hoito- ja kunnostustoimia. Muinaisjäännösten kohdalla on tarkoitus tuoda kohde paremmin havaittavaksi. Muinaisjäännöksen tai rakennuksen voi adoptoida yritys, yhdistys, yhteisö, julkisyhteisö esimerkiksi koulu. Adoptoija ei omista kohdettaan ja hoitotoimet perustuvat yhteisiin sopimuksiin Pirkanmaan maakuntamuseon, kohteen omistajan ja adoptointiporukan välillä. Sopimusten pituudet voivat vaihdella lyhytkestoisemmista projekteista pitkäikäisiin, toistaiseksi voimassaoleviin. Maakuntamuseon ammattilaiset toimivat adoptoijien apuna ja järjestävät koulutustapahtumia ja retkiä. (Pirkanmaan maakuntamuseo 2013.)

Projekti on saanut mallia skotlantilaisen Archaeology Scotland –järjestön toiminnasta nimeltään Adopt a Monument. Pirkanmaan maakuntamuseo on aloittanut ensimmäisenä toiminnan Suomessa vuonna 2008. Toiminta on sen jälkeen laajentunut vuonna 2013 koskemaan myös rakennusperintöä. (Pirkanmaan maakuntamuseo 2013.) Vuonna 2016 hanke sai tunnustuksen työstään ja sai Euroopan unionin kulttuuriperintöpalkinnon ja Euroopan Nostra -palkinnon (Vapriikki 2016).

Kulttuuripolku

Kulttuuripolku-tapahtuman tavoitteena on tutustuttaa asukkaat omaan elinympäristöön ja samalla tuoda esille kulttuuriympäristöllisesti arvokkaita alueita sekä perehdyttää oman alueen kansanperinteisiin. Tämä on hyvä tapa tuoda tietoa ja kehittää eettistä ymmärrystä sukupolvelta toiselle. Näin pystytään edistämään alueen ja sen asukkaiden hyvinvointia sekä mahdollisesti auttaa säilyttämään kulttuurien kirjon. Yksi tällainen tapahtuma on järjestetty Sipoossa vuonna 2010. (Grönholm, Piironen & Tarjanne 2010.)

Kulttuuripolku toimii monissa kunnissa kulttuurikasvatussuunnitelman pohjana ja sen tarkoituksena on lisätä tietoutta oppilaille heidän paikallisesta kulttuuriympäristöstä viemällä oppilaat säännöllisesti ulos luokkahuoneesta ja samalla hyödyntää erilaisia oppimisympäristöjä ja työtapoja. Turussa

kyseistä Kulttuuripolku-tapahtumaa kutsutaan Elämyspoluksi. Se tukee opetuksen eheyttämistä. (Turun kaupunki 2016.)

Euroopan kulttuuriympäristöpäivät

Euroopan kulttuuriympäristöpäivät eli European Heritage Days vietetään kaikkiaan 50 maassa ja päiviin osallistuu lähes 20 miljoonaa ihmistä yli kymmeneen tuhansiin tapahtumiin syksyisin ympäri Eurooppaa. Vuonna 2017 tapahtuman ajankohta on 26.8. – 10.9. ja vuoden teemana on luontoon yhdessä. (Kulttuuriympäristömme.fi 2017.) Suomessa kyseisiä päiviä on vietetty vuodesta 1991 lähtien ja vuoteen 2013 asti päivät tunnettiin nimellä Euroopan rakennusperintöpäivät (Suomen Kotiseutuliitto 2017a).

Tapahtuman tarkoituksena on aktivoida ihmisiä mukaan toimimaan oman kulttuuriympäristön ja -perinnön omaleimaisuuden puolesta juhlistamalla sitä koko Euroopan alueella. Tarkoituksena on myös nähdä kulttuuriympäristö voimavarana ja hyvinvoinnin lähteenä, huomioimalla sen arvot sekä oman arki- ja lähiympäristön kulttuurillinen arvo. (Kulttuuriympäristömme.fi 2017.)

Tärkeimpiä tapahtumia näiden päivien aikana ovat yleisölle rajoitetulla pääsyllä eri kohteissa avoimet ovet tapahtuma, yleisöluennot ja kierto-käynnit. Kulttuuriympäristöpäivien tarkoituksena on lisätä kulttuuriympäristön monimuotoisuudesta tietoa, herättää keskustelua sekä samalla edistää paikallisen kulttuuriympäristön arvostusta ja tuntemusta. Suomessa hanketta koordinoi Suomen Kotiseutuliitto ja sen lisäksi työryhmä, johon kuuluvat Museovirasto, Opetushallitus, Ympäristöministeriö sekä Suomen Kulttuuriperinnönkasvatuksen seura. (Suomen Kotiseutuliitto 2017.)

Vääksyssä järjestettiin syyskuussa 2016 Kulttuuriympäristöpäiviin liittyvä tapahtuma Avoimet Ovet ja Pihat yhdessä Sadonkorjuumarkkinoiden kanssa toista kertaa. Vääksyn alueella oli avoinna useita yksityisomistuksessa olevia rakennuksia, museoita ja monet puodit sekä kahvilat olivat avoinna. Sadonkorjuumarkkinoiden ansiosta alueella oli paljon myynnissä erilaisia tuotteita käsitöistä elintarvikkeisiin. Tapahtuma keräsi paikalle yli

tuhansia ihmisiä ja sen suosio on koko ajan kasvussa. Asikkalan kunta on myös päättänyt antaa tapahtumarahaa vuonna 2017 järjestettävälle tapahtumalle.

4.2.2 Viranomaisten verkostoituminen

Kulttuuriympäristön neuvottelupäivät

Suomessa järjestetään vuosittain kulttuuriympäristöä koskevat neuvottelupäivät, joiden tarkoituksena on antaa kulttuuriympäristöalan asiantuntijoille mahdollisuuden verkostoitua keskenään ja samalla päivittää ammattitaitoa osaamistaan sekä tuoda esiin ajankohtaisia aineksia, joista erityisesti on hyötyä museo- ja viranomaistyön tarpeisiin. Neuvottelupäivät ovat osa Euroopan kulttuuriympäristöpäiviä. (Kulttuuriympäristömme.fi 2016b.)

Viimeisin neuvottelupäivä järjestettiin marraskuussa 2016 Hämeenlinnassa. Teemana oli paikkojen henget, paikkojen porukat ja tavoitteena oli nostaa esiin näkökulmia, liittyen yhteisöille ja ihmisille merkittäviin paikkoihin ja ympäristöihin. Tarkoituksena oli saada aikaan keskustelua siitä, miten hallinto, yhteisöt ja ihmiset pystyisivät vaalimaan merkittäviä alueita. Kuka ja ketä laatii toimintaan vaadittavat ehdot, mitkä ovat esteitä näille toiminnoille ja miten ne pystyttäisiin purkamaan. (Kulttuuriympäristömme.fi 2016b.)

4.2.3 Elinkeinoelämän edistäminen

Kulttuuriympäristöä ovat aina luoneet ja luovat elinkeinoelämä ja sen toimijat. Elinkeinot pystyvät myös ylläpitämään ja kehittämään kulttuuriympäristöä ja sen hoitoa. Yrittämistä, sen tuomia uusia malleja ja uusia ideoita tuetaan monin eritavoin, kuten rahoitusmahdollisuuksilla. Kulttuuriympäristö voidaan nähdä myös vetoapuna erilaisille hankkeille. (Tulonen 1998, 102.)

Monesti Suomessa kesää pidetään tapahtuma rikkaampana ja ihmiset liikkuvat silloin aktiivisemmin ympäri Suomea. Tämän myötä joistakin alu-

eista syntyy niin kutsuttuja mökkikuntia ja kesäkaupunkeja. Mökkikuntina pidetään alueita, joissa kesällä asukasluvut kasvavat kesäasukkaiden myötä jopa tuplasti suuremmaksi. Suomessa tällaisia kuntia ovat esimerkiksi Kirkkonummi (2462 mökkiä), Vihti (2610 mökkiä) ja Mikkeli (10 000 mökkiä), joka on Suomen mökkimäisin kunta. (Rantalainen 2016.)

Tällaisten kuntien ongelmana saattaa olla se, että kesäasukkaiden poistuttua tapahtumien määrä vähenee ja liiketoiminta hiljenee huomattavasti. Jopa Asikkalan Vääksyssä tämä oli nähtävissä, kun osa inventoiduista kohteistakin on pelkästään kesäkäytössä. Kesällä tapahtumien järjestäminen on mahdollisesti helpompaa ja antaa enemmän ideoita, miten voisi houkuttaa turisteja alueelle. Monesti ihmiset myös olettavat talvella olevan paljon vähemmän tapahtumia joihin osallistua. Vääksyn alueella on kuitenkin suunnaton potentiaali liiketoiminnan tehokkaampaan ympärivuotistamiseen. Elämykselliset kulttuurimatkat luonnossa ja taajama-alueella voivat myös edistää matkailua (Tulonen 1998, 102). Talvisin pystytään harrastamaan monia talviurheilulajeja, kuten hiihtolenkkejä, kävelykierroksia, jäärekiäjeluita ja luisteluretkiä sekä mäenlaskua. Kahvilat ja pikkuputii- kit voisivat myydä itsetehtyjä tuotteita talvimarkkinoilla ja joulumyyjäisissä. Aina kannattaa suunnitella uusia ideoita toteutettavaksi.

4.3 Vastuutahot

Valtio

Valtion puolelta kulttuuriympäristön suojelu kuuluu ympäristöministeriön työtehtäviin. Ministeriön vastuualueelle kuuluu maiseman ja rakennusperinnön lainsäädännön kehittäminen, kulttuuriympäristön tilan seuraaminen sekä perinnebiotooppien, maiseman ja rakennusperinnön hoidon taloudellinen tukeminen sekä niiden informatiivinen ohjaus. Rakennetun ympäristön osaston tarkoituksena on maankäyttö- ja rakennuslain, rakennusperinnön suojelemisen sekä valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteisiin liittyvien asioiden valvominen ja seuranta sekä ohjata kaavoitusta. Näiden lisäksi ministeriön tehtäviin kuuluu antaa rakentamista koskevia viranomaisoh-

jeita ja asetuksia sekä vastata kansallisten kaupunkipuistojen ja maisemanhoitoon liittyviin asioihin. (Ympäristöhallinto 2016a.)

Valtion kiinteistöomaisuutta hallinnoi Metsähallitus ja Senaatti-kiinteistöt. Kulttuurimaisemista, muinaisjäänöksistä, rakennusperinnöstä ja perinnebiotoopeista merkittävä määrä on niiden hoidossa. Maatilatalouden ohjaaminen ja kehittäminen sekä maaseudun muuhun elinkeinotoimintaan, asumiseen liittyvä rakentaminen sekä yleisesti maaseudulle rakentunut ympäristö kuuluvat maa- ja metsätalousministeriön vastuualueeseen. Sen tehtävänä on myös vastata ympäristötuista, jotka koskettavat perinnebiotooppien hoitoa. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset eli ELY-keskukset ohjaavat alueellista kaavoitusta ja soveltavat lakia koskien rakennusperinnön suojelua. (Ympäristöhallinto 2016a.)

Maakuntaliitot

Manner-Suomessa toimii tällä hetkellä 18 maakuntaa. Tämä maakuntien liitto toimii alueensa lakisääteisenä kuntayhtymänä ja jokaisen kunnan on liityttävä sen jäseneksi. Maakuntaliittoa voidaan pitää merkittävimpänä edunvalvojana alueellaan. Liittojen lakisääteisiä päätehtäviä on kehittää alueitaan ja samalla vastata maakuntakaavoituksesta. Ne myös suurimaksi osin vastaavat EU:n kehittämistä rakennerahasto-ohjelmista sekä niiden käytäntöön panosta. Kulttuuriympäristön kannalta maakuntaliitot verkostoituvat alueensa ja alan toimijoiden kanssa, jotta taloudellista ja henkistä hyvinvointia voidaan edistää. Liitot vaalivat samalla alueen kulttuuria ja sen perinteitä monipuolisesti. Maakuntavaltuusto ja maakuntahallitus johtavat jokaista liittoa ja niiden apuna toimii maakuntajohtajan johdolla liiton toimisto. (Suomen Kuntaliitto 2017b.)

Lupaviranomaisten tulisi aina tarkastella uudistuvaa kaavaa, tietä tai rakennusta, joka suunnitellaan osaksi kulttuurihistoriallista ympäristöä. Muutoksessa pitää ottaa huomioon, miten kyseinen maisema muokkautuu, korvautuu ja sopeutuu alueella tapahtuneeseen kehitykseen. Esimerkiksi maakunta-arkkitehti Mirja Karila-Reposen ja Hämeen maakuntaliitossa arkkitehtina toimiva Tatu Oukkan vastuualueeseen kuuluvat rakennettu

ympäristö, kulttuuri- ja luonnonympäristö sekä Hämeen Härkätien lävistämät kunnat. (Niuranen 2017.)

Kaupunki ja kunta

Kaupungeilla ja kunnilla on keskeinen rooli kantaa vastuun meidän kaikkien kulttuuriympäristöstä, sen toiminnoista ja tarpeista yhdessä valtion kanssa. Kuntien tehtävänä on vastata maankäytön suunnittelusta, kuin myös valvoa rakennusten rakentamista ja purkamista. Kunnat ja kaupungit myös omistavat kulttuurihistoriallisesti merkittäviä kohteita, kuten museota, sairaaloita, kirjastoja sekä asuinrakennuksia. Maisemaluvat sekä kulttuuri- ja koulutustoimet kuuluvat kaupunkien ja kuntien vastuupiiriin. (Ympäristöhallinto 2016a.)

Kulttuuriympäristöstä huolehtii kuntien sisällä kunnanvaltuusto, jonka tehtävänä on kaavojen hyväksyminen ja niistä päättäminen. Kunnanhallituksen tehtäviin kuuluu kaavoituksen johtaminen. Kaavoituksen valmistelu ja toteutus sekä kaavojen avulla tapahtuva suojelu kuuluu teknisen tai kaavalautakunnan tehtäviin. Esimerkiksi kaavoitusviranomaisen tai rakennus-tarkastaja pystyy muun muassa neuvomaan tilanteissa, joissa halutaan tietää, onko rakennus suojeltu ja miten kannattaa menetellä, vaikka korjaussaneerausta tehdessä. Muuten kulttuuriympäristön käyttö, suojeluesitykset, suojelu ja asiakysymykset huolenpitoon liittyen kuuluvat kulttuuri- ja sivistyslautakunnan tehtäviin. (Kukkonen & Tarjanne 2010, 5.)

Kunnat ja kaupungit eivät ole ainoita tahoja, joiden on myös muistettava kantaa vastuu omasta asuin- ja lähiympäristöstään. Yhdistykset ja yritykset kantavat myös osan vastuusta. Niillä on suuri voimavara olla suorassa yhteydessä paikallisiin asukkaisiin lisäämällä tietoutta ja välittämällä informaatiota ja ne myös voivat järjestää tapahtumia, kerätä rahaa tai auttaa talkootyöllä oman kotipaikkakuntansa alueen hyvinvoinnin edistämistä. (Lahdenvesi-Korhonen 2009, 50.)

Museovirasto

Museovirasto on kulttuuriperinnön asiantuntija ja viranomainen. Sen tehtävänä on vastata rakennusperinnön, arkeologisen kulttuuriperinnön, kulttuurihistoriallisesti arvokkaan ympäristön ja kulttuuriomaisuuden suojelusta yhteistyössä muiden museolaitosten ja viranomaisten kanssa. (Museovirasto 2016d.)

Museovirastolta löytyy monenlaisia oppaita ja ohjeita erilaisiin tilanteisiin kuten Kulttuuriympäristön analyysiin, Liikuntaympäristöt kulttuuriperintönä ja Talon tarinat. Näiden avulla pystytään tekemään jonkinlaisia selvityksiä omatoimisesti, mutta aina on suositeltavaa olla suoraan yhteydessä Museovirastoon, jolle itsellään ole tarkkaa tietoa mistä tietoa voisi mahdollisesti löytää. Museovirastoon voi ottaa yhteyttä joko puhelimitse tai sähköisesti. Henkilöstöhaun avulla pystyy selvittämään suoraan tiettyihin aloihin perehtyneet ihmiset. (Museovirasto 2017.)

Maakuntamuseo

Museovirasto ja maakuntamuseo neuvottelevat yhdessä alueiden toiminnasta ja niiden painopisteistä sekä tavoitteista. Tämänhetkiset suunnitelmat on luotu vuosille 2014-2017. Maakuntamuseoiden tehtävänä on tukea omalla toiminta-alueellaan museointoimintaa, kulttuuriympäristön ja kulttuuriperinnön säilymistä. Samalla sen tehtävänä on myös tukea ja kehittää niitä. (Museovirasto 2017.)

Suomessa toimii 22 maakuntamuseota. Päijät-Hämeen alueella toimii Lahden museot. Kulttuuriperintöön liittyvissä asioissa maakuntamuseo on oman alueensa asiantuntija ja yhteistyökumppani. Alueen maakuntamuseoita ja muita toimijoita ohjaa kulttuuriperinnön tallentamisessa ja välittämisessä jokaisella alueellaan oma maakuntamuseotutkija tai -amanuenssi. Arkeologi tai rakennustutkija toimii osassa maakuntamuseoissa. Maakuntamuseot ovat tehneet yhdessä Museoviraston kanssa työnjako- ja yhteistyösopimuksen, jonka pohjalta maakuntamuseo toimii alueensa kulttuu-

riympäristön suojelun asiantuntija- ja viranomaistehtävissä. (Museovirasto 2017.)

Liikennevirasto

Liikenneviraston tehtävänä on mahdollistaa tehokkaiden, toimivien ja turvallisten matkojen ja kuljetusten puolesta käyttäen apunaan visiota ”Fiksut väylät ja älykäs liikenne – sinua varten”, jonka tarkoituksena on tähdätä vuoteen 2025. Viraston strategia kohdistuu pitkäjänteisen toiminnan suunnitteluun sekä kehittämiseen. Tarkoituksena on saada aikaan uudistunut liikenteen ja liikkumisen ekosysteemi uudistaen organisaation toimintaa. Tarkoituksena on taata Suomessa turvallinen ja toimiva infra, jota kehitetään tehokkaasti ja taloudellisesti. (Liikennevirasto 2017.) Esimerkiksi Vääksyn kanava ja sen välitön ympäristö kuuluu Liikenneviraston hallinnoimiin ja hoitamiin alueisiin.

Liikennevirasto on jo Tiehallinnon ajoilta lähtien vuodesta 1974 tallentanut aktiivisesti Suomen rakenteellista perinnetietoa. Liikennevirasto kohdistaa selvityksensä juuri tie- ja siltakohteisiin sekä tienpitoon liitettyihin esineisiin, joilla on historiallista arvoa. Kohteet luokiteltiin valtakunnallisiin, maakunnallisiin ja paikallisiin kohteisiin. (Liikennevirasto 2013, 7.) Kohteet ovat luokiteltu museokohteiksi. Tällä hetkellä Liikenneviraston kokoelmassa on 33 museosiltaa ja 22 museotietä (Kulttuuriympäristöstrategia 2014-2020, 2014,11).

Leader-neuvonta

Leader-ryhmän tavoitteena on saada asukkaat kehittämään aluetta lisäämällä sen viihtyisyyttä ja saamalla alueelle uusia työpaikkoja ja yrityksiä. Jokainen Leader-ryhmä on luonut alueellisen ja paikallisen 7-vuotisen kehittämisohjelman. Tämän hetkistä kehittämisohjelmaa toteutetaan vuosien 2014-2020 ohjelmakaudella. Leader-neuvonnan tehtävänä on neuvoa hankkeiden valmistelussa ja siellä syntyvien ideoiden kehittämisessä. He myös neuvovat rahoitustukien hakijoita heidän hakemustensa valmistelussa ja samalla hankkeen toteutumisessa. Kuka vain voi osallistua ryhmän

toimintaan ja liittyä jäseneksi. Suomessa toimii tällä hetkellä 54 toimintaryhmää. Tärkeimpiä ajatuksia Leaderillä ovat seuraavat:

- kestävä kehitys
- verkostoituminen eri toimijoiden kesken
- uudet toimintatapamallit ja menetelmät ja niiden kokeilu, jonka kautta syntyy työpaikkoja ja maaseudun elinkeino kehitty
- tavallisten ihmisten saaminen mukaan toimintaan ja heidän tärkeä apu hankkeissa niin sanottu alhaalta ylöspäin -periaate
- eri Leader-alueiden välinen yhteistyö ja sitä mukaan kansainvälistyminen. (Leader Suomi 2017.)

5 KULTTUURIYMPÄRISTÖÄ KOSKEVA LAINSÄÄDÄNTÖ

5.1 Kulttuuriympäristön suojelua koskevat lait

Kulttuuriympäristöä ja sen suojelua varten on perustettu monia erilaisia lakeja, joilla koitetaan tukea kulttuuriympäristön säilymistä ja samalla taata ihmisille mahdollisuuden vaikuttaa heitä koskeviin asioihin ja ympäristöönsä. Osa laeista vaikuttaa kulttuuriympäristöön osittain, kun sovelletaan useita lakeja eri tilanteissa, mutta myös suoraan vaikuttavia lakeja löytyy Suomen lainsäädännöstä. Suomen lainsäädännöstä löytyy myös muutama erityislaki, jotka ovat tärkeitä ottaa myös huomioon kulttuuriympäristön kannalta. Tarkempaa tietoa laeista ja niiden soveltamisesta löytyy oikeusministeriön omistaman internet-palvelun Finlexin kautta.

Perustuslaki

Suomen perustuslaissakin (731/1999) 20§ on maininta, että kaikille kuuluu vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä sekä kulttuuriperinnöstä. Julkinen valta pyrkii turvaamaan oikeuden jokaiselle terveeseen ympäristöön ja antaa samalla mahdollisuuden päätöksentekoon, joka koskee yksilön omaa elinympäristöään. Perustuslain 14§:n 4 momentissa todetaan, että julkisen vallan tulee edistää osallistumismahdollisuuksia yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa päätöksentekoon, joka koskee yksilöitä itseään. Myös perustuslain perusoikeussäännökset, kuten 10§:ssä yksityiselämän suoja, 15§:ssä omaisuuden suoja sekä 17§:ssä oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin säädetään samasta asiasta. (Kulttuuriympäristöstrategia 2014-2020, 2014, 12.)

Maankäyttö- ja rakennuslaki (MRL) (132/1999)

Kulttuuriympäristön kannalta yksi keskeisimpiä lakeja on MRL. Lain tavoitteena on alueiden käytön ja rakentamisen järjestäminen. Sen tarkoituksena on myös luoda hyvät edellytykset elinympäristölle ja samalla edistää taloudellisesti, ekologisesti, sosiaalisesti ja kulttuurillisesti kestävästä kehityksestä. Lisäksi se turvaa asioiden valmistelun, suunnittelun, monipuolisen

asiantuntemuksen, laadun ja vuorovaikutteisen sekä avoimen tiedottamisen käsittelyn jokaisen yksilön osallistumismahdollisuutena. (Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999, 1§.)

- *Maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) nojalla perustetuja kansallisia kaupunkipuistoja on kuusi. Kansallisille kaupunkipuistoille laaditaan MRL 70 §:n nojalla hoito- ja käyttösuunnitelmat. (Kulttuuriympäristöstrategia 2014-2020, 2014, 11.)*

Maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuu myös maakuntakaavoitus, joka ohjaa maakunnan jäsenkuntien kaavoitusta. Näitä kaavoja ovat juuri yleis-, asema- ja rantakaavat. Myös ympäristönsuojeluun tarvittut aluevaraustarpeet sovitetaan maakuntakaavassa Valtioneuvoston valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden yhtenä osana yhdessä maakunnallisten ja paikallisten tavoitteiden kanssa. (Suomen kuntaliitto 2017a.) Kuviossa 7 on esitetty kaavojen arvojärjestys.

KUVIO 7. Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteita ohjataan monilla kaavoilla maakuntakaavasta asemakaavaan asti (Kukkonen & Tarjanne 2010, 20)

Laki rakennusperinnön suojelemisesta eli rakennusperintölaki (498/2010)

Lain tavoitteena on kulttuuriympäristön ajallisen ja alueellisen turvaaminen vaalimalla alueen ominaisluonnetta ja erityispiirteitä sekä edistämällä hoitoa ja käyttöä kulttuurillisesti kestävästi. Asianosaisille annetaan mahdollisuus osallistua rakennusperinnön suojelua koskevan asian valmisteluissa. (Laki rakennusperinnön suojelemisesta 498/2010, 1§.)

- *Rakennusperinnön suojelemisesta annetun lain (498/2010) ja sitä edeltäneen rakennussuojelulain (60/1985) nojalla suojeltuja kohteita on 280 (joulukuun 2013). Yhteen suojelukohteeseen voi sisältyä useita rakennuksia. Asemakaava-alueella kaavasuojaus on ensisijainen menettely (Kulttuuriympäristöstrategia 2014-2020, 2014, 11.)*
- *Valtion omistamien rakennusten suojelusta annetun asetuksen (480/1985) nojalla on suojeltu noin 800 rakennusta. Asetus on kumottu vuonna 2010, mutta sen nojalla tehdyt suojelupäätökset ovat voimassa (Kulttuuriympäristöstrategia 2014-2020, 2014, 11.)*
- *Kaavoituksella suojeltuja rakennuksia ja rakennettuja ympäristöjä on tuhansia, mutta niistä ei ole kattavaa valtakunnallista tilastoa (Kulttuuriympäristöstrategia 2014-2020, 2014, 11.)*
- *Valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä (RKY) on 1260 (Kulttuuriympäristöstrategia 2014-2020, 2014, 11.)*

Muinaismuistolaki (295/1963)

Laissa käydään läpi erilaisia muinaisjäännöksiä koskevia kohtia kuten laivalöydöt, irtaimet muinaisesineet ja kiinteät muinaisjäännökset sekä niitä koskevat erinäiset säädökset. Laissa käydään läpi kaikkien muinaismuistojen määritelmät, niiden suojelusta, löytämisestä ja muista asioista, jotka koskevat muinaisjäännöksiä. (Muinaismuistolaki 295/1963, 1§.)

- *Rauhoitettuja kiinteitä muinaisjäännöksiä on noin 29000 (marraskuu 2013) (Kulttuuriympäristöstrategia 2014-2020 2014, 11).*

Luonnonsuojelulaki (1096/1996)

Lain tavoitteena on ylläpitää luonnon monimuotoisuutta, vaalia maisema-arvoja ja luonnonkauneutta, tukea luonnonvarojen ja luonnonympäristön kestäväää käyttöä, lisätä yleisen luontoharrastusta ja luonnontuntemusta sekä edistää luonnontutkimista (Luonnonsuojelulaki 1096/1996 1§).

- *Luonnonsuojelulain (1096/1996) nojalla on perustettu kolme valtakunnallisesti merkittävää maisema-aluetta ja kaksi muuta maisema-aluetta. Maisema-alueille voidaan laatia hoito- ja käyttösuunnitelmia, joiden mukaan edistetään maiseman kauneuden, historiallisten ominaispiirteiden tai siihen liittyvien muiden erityisten arvojen säilyttämistä ja hoitamista. (Kulttuuriympäristöstrategia 2014-2020, 2014, 11.)*

5.2 Kirkkoihin liittyvät lait

Kirkkolaki (1054/1993)

Suomen evankelis-luterilaiselle kirkolle säädetty laki, jonka avulla säädetään kirkon hallinnosta ja järjestysmuodosta. Lain 14:ssä luvussa käydään läpi myös rakennussuojelusta, kirkosta ja seurakunnan kiinteistöistä. 5§:ssä pykälässä kirkollisen rakennuksen suojelun tavoitteena on turvata osana kulttuuriperintöä kirkollista rakennettua ympäristöä, erityispiirteiden ja ominaisluonteen vaaliminen sekä kulttuurisesti kestävän hoidon ja käytön edistämistä. Lain nojalla on suoraan suojeltu ennen vuotta 1917 rakennettu kirkollinen rakennus. Myöhemmin rakentuneet kirkolliset rakennukset voi kirkkohallitus määrätä perustein suojelluksi. Suojelu kattaa myös rakennuksen pihapiirin, kiinteän sisustuksen sekä siihen liitetyt maalaukset ja taideteokset. Päätös suojelusta voi tapahtua Museoviraston, tuomiokapitulin, seurakunnan tai kirkkohallituksen omasta aloitteesta. (Kirkkolaki 1054/1993 14 luku 5§.)

- *Kirkkolailla (1054/1993) suojeltuja Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkoja on 567, siunauskappeleita 10, kellotapuleita 259 (joulukuu 2013) sekä kirkkopihoiilla sijaitsevia hautakappeleita noin 200 (Kulttuuriympäristöstrategia 2014-2020, 2014, 11).*

Laki ortodoksisesta kirkosta (985/2006)

Kyseisen lain nojalla 116§:ssa pykälässä kirkon tai rukoishuoneen suojelusta on mainittu, että ennen vuotta 1917 rakennettu kirkko on automaattisesti suojeltu. Kirkkohallituksen määräyksestä myös uudempia rakennuksia voidaan perustein asettaa suojelluiksi. Rakennusperinnön suojelemisesta käytetään rakennusperintölakia 498/2010. Suojelu kattaa myös rakennuksen pihapiirin, kiinteän sisustuksen sekä siihen liitetyt maalaukset ja taideteokset. (Laki ortodoksisesta kirkosta 985/2006, 116§.)

- *Ortodoksisesta kirkosta annetun lain (985/2006) nojalla suojeltuja kirkkoja on 19 ja rukoushuoneita neljä (Kulttuuriympäristöstrategia 2014-2020, 2014, 11).*

5.3 Euroopan unionin lait

Euroopan unionin lainsäädäntö ja kansainväliset sopimukset

Euroopan unionin lainsäädäntö ja politiikkaohjelmat vaikuttavat myös Suomen kulttuuriympäristöön. Euroopan unioni lainsäädäntö koskien maatalouspolitiikkaa ja maaseudun kehittämistä vaikuttavat maatalousalueiden rakennetun ympäristön kehittämiseen ja peltojen hoitoon sekä käyttöön. (Kulttuuriympäristöstrategia 2014-2020, 2014, 12.) Euroopan unionin luontodirektiivi 1992/43/ETY ja lintudirektiivi 2009/147/EC koskettavat luontotyyppien, luonnonvaraisen elimistön ja kasviston suojelusta sekä ylläpitää Euroopan luonnonvaraisten lintujen kantaa vaaditulla tasolla (Ympäristöministeriö 2016a). EU:lta löytyy suoraan ympäristönsuojelua koskevia direktiivejä, joiden avulla pystytään myös ehkäisemään kulttuuriympäristön tuhoutumista (EDILEX 2017). Kulttuuriympäristön vaalimisen kannalta kansallinen lainsäädäntö tarjoaa erittäin hyvät edellytykset. Tämä kuitenkin tuo samalla myös haasteita kulttuuriympäristön kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja suojelulle, kun säännökset ovat hajautettu monien eri lakien

sisälle ja niiden tulkinta on moninaista. (Kulttuuriympäristöstrategia 2014-2020, 2014, 12.)

Kansainvälisiä sopimuksia, joihin Suomi on liittynyt ovat lueteltu Ympäristöstrategiassa 2014-2020 (2014, 12) seuraavasti:

UNESCO:n

- *Yleissopimus maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemiseksi eli maailmanperintösopimus (SopS 19/1987)*
- *Yleissopimus kulttuuriomaisuuden suojelemista aseellisen selkkauksen sattuessa eli Haagin sopimus (SopS 93/1994)*
- *Yleissopimus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta (SopS 47/2013)*

Euroopan neuvoston

- *Eurooppalainen yleissopimus arkeologisen perinnön suojelusta eli Maltan sopimus (SopS 26/1995)*
- *Euroopan rakennustaiteellisen perinnön suojelua koskeva yleissopimus eli Granadan sopimus (SopS 10/1992)*
- *Eurooppalainen maisemayleissopimus eli Firenzen sopimus (SopS 14/2006).*

Faron puiteyleissopimukseen (2005), joka käsittelee yhteyskunnallista arvoa ja merkitystä sekä Unescon yleissopimukseen vedenalaisen kulttuuriperinnön suojelemisesta (2001) Suomi ei ole vielä liittynyt. Kulttuuriympäristöön saattavat myös vaikuttaa erilaisten säännösten ja niiden soveltaminen, jotka koskevat energiatalouden, ympäristösuojelun, luonnonsuojelun, vesialueiden, maa-aineiston oton, kaivostoiminnan, maatalouden, liikenteen ja maaseudun kehittämiseen. (Kulttuuriympäristöstrategia 2014-2020, 2014, 12-13.)

6 RAHOITUSMAHDOLLISUUDET SUOMESSA

6.1 Kulttuuriympäristön rahoitusavustukset

Suomessa on mahdollista hakea eri tahoilta rahoitusavustuksia kulttuuriympäristön hoitoon (Kuva 9). Esimerkiksi Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus eli ELY-keskus ja Museovirasto myöntävät tällaisia avustuksia. Avustuksilla voidaan tukea kulttuuriympäristön säilymistä ja taata tällä tavoin rakennetun ympäristön säilyminen myös tuleville sukupolville. Rahoitusten tarkoituksena on tukea yksityisiä- ja julkisia tahoja antamalla suunnitteluhankkeisiin erikokoisia avustussummaa, jotka riippuvat aina hankkeen koosta. Osa näistä avustuksista on kohdennettu suoraan rakennusten korjauksiin.

KUVA 9. Monet eri tahot tukevat kulttuuriympäristön hoitoa jakamalla erilaisia avustuksia (Tauru 2016)

6.2 Museoviraston rahoitusavustukset

Suomalaisen kulttuuriperinteen tutkimiseen, tallentamiseen ja esille saattamiseen oleva avustus

Avustus on kansalaisjärjestöille ja muille oikeustoimikelpoisille yhteisöille suunnattu. Avustus on pääasiassa suunnattu maaseutu- ja työväenkulttuuriin kohdistuvia tutkimuksia ja tallenteita varten. Myös erilaisten arkistojen

järjestämiseen, kuten paikallis- ja kotiseutuarkistojen sekä muiden pienempien arkistojen järjestämiseen voidaan myöntää avustusrahaa. Tätä avustusta ei myönnetä museotoimintaa varten, erilaisiin laitehankintoihin tai toiminta-avustuksina. (Museovirasto 2016a.)

Avustus muinaisjäännösalueiden hoitoon

Avustus on suunnattu kiinteiden muinaisjäännösten hoitoon muinaismuistolain (295/1963) mukaan. Muinaismuistojäynnös tulee olla rauhoitettu. Avustusta myönnetään alueiden merkitsemiseen ja hoitoon. Museovirasto haluaa valvoa töiden etenemistä, tarkistaa alueen hoitosuunnitelmat, työtavat ja käytettävät materiaalit. Avustusta ei saa jo aloitettuihin töihin. Avustusta hakiessa sitoudutaan noudattamaan Museoviraston ohjeita. Museovirasto myöntää myös avustuksia maailmanperintökohteiden hoitoon. (Museovirasto 2016c.)

Rakennusten entistämisasiavustus

Kun rakennus voidaan todeta kulttuurihistoriallisesti arvokkaaksi kohteeksi, pystytään siihen hakemaan rakennusten entisöintiä ja korjausta varten olevaa avustus eli entistämisasiavustusta. Entistämisasiavustus on valtakunnallisesti tai maakunnallisesti merkittävien rakennusten säilyttävään kunnostukseen, konservointiin ja korjaamiseen suunnattu avustus. Pääasiassa sitä voivat hakea yksityishenkilöt ja yhteisöt. (Museovirasto 2016b.)

Eduksi luetaan, että kohde sijaitsee joko valtakunnallisesti merkittävässä rakennetussa ympäristössä tai valtakunnallisesti arvokkaalla maisema-alueella. Se, että rakennus on arvioitu valtakunnallisesti tai maakunnallisesti merkittäväksi jossain muussa kulttuurihistoriallisessa inventoinnissa, vaikuttaa myös avustuspäätökseen. Lopullinen arviointi tapahtuu hakemustietojen ja valokuvien perusteella. Museoviraston ja maakuntamuseoiden asiantuntijoiden yhteistyöllä käsitellään kaikki vastaanotetut hakemukset. Toteutuneista inventoinneista löytyy lisätietoa esimerkiksi alueen maakuntamuseoista ja kirjastoista. (Museovirasto 2016b.)

Rakennuksen valtakunnallisen arvokkuuden voi tarkistaa Museoviraston luomilla RKY-nettisivuilta, joista löytyy tietoa valtakunnallisesti merkittäviä rakennetuista kulttuuriympäristöistä. Myös Maisema-alue työryhmän mietinnöistä I-II, joka on ympäristöministeriön luoma kirjasarja, löytyy tietoa liittyen arvokkaisiin maisema-alueisiin. (Museovirasto 2016b.)

6.3 ELY-keskuksen myöntämät avustukset

Rakennusperinnön hoito

Avustusta voivat hakea yksityiset rakennusten omistajat ja yhteisöt korjauksiin, jotka edistävät rakennusperinnön hoitoa. Kunnat tai muut julkiset yhteisöt eivät voi hakea tätä avustusta. Tätä avustusta voi hakea seuraaviin kohteisiin:

- rakennukset, jotka on suojeltu ensisijaisesti kaavalla.
- arvokkaaseen maisema-alueeseen tai valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön kuuluvia kohteita.
- muutoin kulttuurihistoriallisesti arvokkaisiin kohteisiin kuuluvat rakennukset. (ELY-keskus 2017a.)

Museoviraston inventoimat rakennukset, jotka kuuluvat valtakunnallisesti merkittävien rakennettuihin kulttuuriympäristöihin ovat ensisijaisia. ELY-keskukselta saa myös selville millaisissa tilanteissa avustusta ei myönnetä ja mitkä ovat heidän ehtonsa avustuksen saamiseksi. (ELY-keskus 2017a.)

Saariston ympäristöhoidon avustus

Saariston kehityksen edistämiseen perustuvan lain (494/1981) tukema saariston ympäristöhoidon avustus erilaisiin saariston luonnonsuojelun ja maisemakuvan säilymisen tai parantamisen toimenpiteisiin. Avustus voidaan myöntää saaristokunnalle tai kunnan jäsenelle, joka asuu saaristokunnassa. Myös yhdistykset ja säätiöt voivat hakea tätä avustusta. Avus-

tuksen päätarkoituksena on ympäristöhoidon ja luonnonsuojelun edistäminen. (ELY-keskus 2017b.)

Yksityistienlain mukainen avustus

ELY-keskus myöntää myös tukea tievaurioiden ja rakenteiden korjaamiseen sekä parantamishankkeisiin. Avustuksia annetaan määrärahojen puitteissa. Hakijan tulee aina olla kunta tai yksityistien tiekunta. Parantamisavustuksia voidaan hakea ympäri vuoden. Tiekunnan kokouksessa tulee päättää parantamishankkeen aloittamisesta ja tuen hakemisesta. Hakemukset, jotka ovat huolellisesti täytetty sekä sisältävät asianmukaiset liitteet ja suunnitelmat helpottavat hakemuksen jatkokäsittelyä. (ELY-keskus 2016b.)

Maaseudun yritysrahoitus

Maaseudun elinkeinojen monipuolistamisen ja työllisyyden parantamisen tueksi on perustettu Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma. Ohjelman painopisteitä ovat uuden yrittäjyyden, verkostoitumisen ja yrittäjien välisen kilpailukyvyn suosiminen sekä muu kehittävä toiminta. Toimeentulomahdollisuuksien lisääminen ja elinkeinotoiminnan monipuolistaminen sekä parantaminen alueella ovat ohjelman tavoitteena, silti heikentämättä toimintaedellytyksiä jo toimivien yritysten kesken. (ELY-keskus 2016a.)

Valtakunnalliset hankkeet

Tavoitteena on suunnata rahoitusta maaseutuohjelman hankkeisiin, tehostaa sen toteutusta ja parantaa tuloksia. Kaksivaiheinen hakuprosessi, joka aloitetaan ideahauulla. Ideahauulla katsotaan mahdollisuuksia saada hanketukia. Toisessa vaiheessa jatkoon päässeet pääsevät jatkovalmistelemaan omia ideoitaan ja niiden ympärille aletaan luoda hankesuunnitelmaa sekä hakemusta. Hankkeet liittyen yritysryhmiin ja yrityksiin eivät kuulu tämän haun piiriin. Lisätietoa näistä hankkeista saa Hämeen ELY-keskuksesta. (Maaseutu.fi 2017b.)

Maaseudun palvelut

Kyläyhdistykset, järjestöt, kunta tai oppilaitokset eli yksityis- tai julkisoikeukselliset yhteisöt voivat hakea tukea esimerkiksi kulttuurikohteen kunnostustöihin, jolla pystyttäisiin lisäämään nuorten harrastusmahdollisuuksia, alueen viihtyisyyttä ja samalla houkuttelemaan kävijöitä muualta. Rahoitusta haetaan Hyrrä-palvelusta sähköisesti, mutta ensin otetaan yhteyttä oman alueen ELY-keskukseen tai Leader-ryhmään. Kyseessä on siis kehittämishanke, jolla voitaisiin mahdollisesti parantaa alueen palveluita. (Maaseutu.fi 2017a.)

Ympäristökasvatuksen ja -valistuksen avustukset

Hankkeet, jotka edistävät ympäristökasvatusta ja –valistusta. Avustuksesta saatuja määrärahoja voidaan myös käyttää muiden projektiluonteisten eli ajallisesti rajattujen, kuten kulttuuriympäristön vaalimisen, kestävän kehityksen, muun ympäristökasvatuksen ja – valistuksen sekä valtakunnallisesti tai alueellisesti merkittävien hankkeiden tukemiseen. Kyseessä tulee olla merkityksellinen kokeilu- tai kehittämishanke. Avustuksen ovat yleensä saaneet yleishyödylliset yhdistykset, mutta myös rekisteröityneet yhdistykset, kunnat, järjestöt tai muut yhteisöt voivat hakea kyseistä avustusta. (ELY-keskus 2016c.)

Leader-rahoitus

Oman paikkakuntasi Leader-ryhmä auttaa myös rahoittamaan hankkeita, jotka ovat yleishyödyllisiä ja elinkeinoatoimintaa edistäviä. Myös yritystukia rahoitetaan. Rahoitusten tuki muodostuu kunnan, valtion ja EU:n rahoituksesta. Yrityksen ja yhteisöt, jotka toimivat maaseutualueilla voivat hakea rahoitusta hankkeisiinsa. Paikalliselta Leader-ryhmältä tai ELY-keskukselta voi hakea yritystukia, riippuen yrityksen koosta, sijainnista ja toimenpidekustannuksista. Ennen rahoitusta kannattaa aina valmistaa suunnitelma omalle hankkeelle ja tehdä hakemus. Jos tämä rahoitustapa kiinnostaa, kannattaa tutustua paikallisen Leader-ryhmän nettisivuihin ja selvittää hankerahoituksesta, hakemuksista ja ottaa suoraan yhteyttä, jos

ei tiedä miten muuten voisi edetä oman ideansa kanssa. (Leader Päijänne 2017.)

6.4 Suomen kotiseutuliiton avustukset

Seurantalojen korjausavustus

Valtionavustuksia on myönnetty seurantalojen kunnostuksia varten vuodesta 1978 ja Suomen kotiseutuliitto on ollut avustusten jakamisesta vastuussa vuodesta 2004. Tämän avustuksen tehtävänä on säilyttää kulttuurihistoriallisesti arvokasta rakennusperintöä, jota seurantalot edustavat. Tarkoituksena on rakennuksen säilyttävä korjaaminen. Korjauksessa otetaan huomioon seurantalojen erityispiirteet. Vaadittavat muutostyöt tehdään ainoastaan parantaakseen seurantaloon käytettävyyttä. Pääasiassa perinteisten ja vakiintuneessa käytössä olevien seurantalojen korjaustöihin tarkoitettu avustus. Erilaiset yhdistykset aina VPK-yhdistyksistä urheiluseuroihin voivat hakea tätä avustusta. Kunnan omistamiin taloihin avustusta ei myönnetä. (Suomen kotiseutuliitto 2017b.)

6.5 Muut avustukset

Kulttuuriympäristön hoidon avustukset

Museoviraston ja ELY-keskuksen lisäksi myös useat muut ympäristöhallinnon toimijat, kuten Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA pystyy myöntämään avustuksia. Aina kuitenkin on hyvä muistaa, että päävastuu kustannuksista kuuluu kohteen omistajalle. Rakennusperintöä korjattaessa voi myös siltä osin, mitä valtio tai kunta ei ole avustanut, hyödyntää kotitalousvähennystä. Ympäristökorvauksia voidaan hakea maatalousluonnon maiseman ja sen monimuotoisuuden hoitoon. Inventointitukia viljelijät voivat hakea perinnebiotooppien, luonnonlaidunten alkuraivaukseen ja aitaukseen sekä kosteikkojen perustamiseen. Tilakohtaista neuvontaa on myös saatavilla ELY-keskukselta. ELY-keskus myöntää myös monia eri-

laisia avustuksia, joilla voidaan edistää pk-yritysten liiketoimintaa. (Kulttuuriympäristömme.fi 2016a.)

7 KULTTUURIYMPÄRISTÖN MERKITYS ENNEN JA NYT

7.1 Arvot

Suomessa löytyy paljon esimerkkejä tilanteista, joissa rakennettu ympäristö ja sen luoma kulttuuriympäristö ovat jääneet jalkoihin kaupunkien ja kirkonkyläkehittämisen sekä kasvun kautta tulleen paineen takia. Vuosien 1960 - 1970 kaupungeissa ja kirkonkylissä tapahtui rakennuskannan suurta uudistusta teollisen rakentamisen myötä. Tuolloin ajatuksena oli suurimmaksi osin uuden rakennuskannan ihannoiti ja sen tuomat edut. Kulttuuriympäristön tuomia arvoja vanhaa rakennuskantaa kohtaan ei osattu ottaa silloin huomioon. Arvostus vanhoja rakennuksia kohtaan alkoi vasta 1980-luvun lopulla. (Ahola, Tulonen & Utriainen 2007, 32.)

Suurten muutosten ja sukupolvien jättämät tuhot kulttuuriympäristössä saivat ihmisten keskuudessa huolenaiheen. Tämän myötä vastapainoksi alettiin etsiä uusia keinoja, joilla voitaisiin palauttaa kirkonkyläkehittämisen ja kaupunkien kulttuurillinen ja ihmisläheinen sisältö. Ongelmakohtia olivat juuri visuaalisen ympäristön laatu, tunne ihmisten juurettomuudesta, ihmisten kasvuympäristön kaventumisesta ja vapaa-ajan ongelmista, kun viheralueita ei ollut. Kaupunkisuunnittelua arvosteltiin juuri inhimillisten tavoitteiden laiminlyönnistä. (Aura 1982, 15.) Alettiin käsittää, että jo purettuja rakennuksia ja menetettyä arvoympäristöä ei voida enää palauttaa takaisin (Kukkonen & Tarjanne 2010, 4).

Ihminen on aina tahtonut luoda elinympäristöään omien tarpeidensa mukaan. Ympäristön muokkaamisella on myös voitu korostaa paikallista vaurautta tai kehitystä. Historian aikana tapahtuvien tyylikausien muutos on rikastuttanut paikallista ympäristöä ja lisännyt uusia kerrostumia ihmisten kehittäessä uusia ideoita suunnittelun alalla. Eri aikakauden rakennukset kuvastavat uskonnollista ja jopa rakenteellista kehitystä, osoittaen ihmisen kehittymistä nykypäivään asti. Ne tuovat myös esiin ajatuksen kulkua ihmisten keskuudessa. (Jellicoe & Jellicoe 1995, suomennos kirjoittajan.)

Uuden arvostuksen ja suojelujen myötä alkoi kuntiin syntyä ympäristösuunnitteluun painottavia ammattialoja, joiden myötä ihmisten tietous ja kiinnostus ihmisen ja ympäristön välisestä yhteydestä kasvoi. Myös suunnittelun tarve parantaa asuinalueita ovat ohjanneet ympäristöpsykologian tutkimusten pariin. (Aura 1982, 26.) Nykyinen rakentamistekniikka sallii edelleen monipuolisen rakentamisen, mutta kuntien tulee aina kehittää heidän suunnittelutavoitteita eteenpäin. Ihmisten, jotka pystyvät vaikuttamaan rakennettuun ympäristöön, tulee tuntee vastuuta alueen pysymisestä inhimillisenä. (Aura 1982, 15). Uutta tulevaisuuden kulttuuriympäristöä syntyy koko ajan ja siihen vaikuttavat kaikki päätökset, jotka koskevat sekä vanhaa ja uutta ympäristöä. Harkittu arkkitehtuuripolitiikka uusia ympäristöjä varten tulee luoda, koska viihtyisän ympäristön hyväksi selkeä suunnitelmallinen työ takaa kestävän kulttuurillisen ja elinvoimaisen ympäristön. (Ahola, Tulonen & Utriainen 2007, 34.)

Arvojen nousun pystyy huomaamaan myös kaavoituksessa, kun pyritään entistä enemmän ottamaan huomioon jo olemassa oleva ympäristö sekä siihen vaikuttavat tekijät uuden rakennuskannan suunnittelussa. Kaavoituksessa nähdään huolellisen selvitystyön tärkeys ja kaavojen ajantasaisuuden merkitys. Suomessa lomamökkien suosio on pysyvässä kasvussa ja niiden käyttö on muuttunut jopa enemmän kakkosasuntotyyppiseksi.

Kulttuuriympäristön yleinen arvostus on myös selkeässä nousussa. Kulttuuriympäristö nähdään positiivisemmassa valossa ja sitä pidetään enemmän vetovoimatekijänä. Kunnan työntekijät ja asukkaat tuntevat rikkaasta kulttuuriympäristöään kohtaan enemmän ylpeyttä ja halua suojella sitä. Kulttuuriympäristön ymmärretään kertovan paikkakunnallista historiaa. Tämän vaalimisen myötä uusia ammattiryhmiäkin on syntynyt, esimerkiksi perinnepuuseppiä ja ikkunoiden korjaajia. (Ahola, Tulonen & Utriainen 2007, 33-34.)

Voidaan todeta, että arvokkaiden ympäristön piirteiden hoito ja suojeleminen tulee yhä tarpeellisemmaksi, mitä nopeammin ja enemmän ympäristömme uudistuu. Kulttuuriympäristöön kohdistuva suojeleminen tulisi saada yhtä

vakiintuneen aseman Suomessa kuin luonnonsuojelulla jo tällä hetkellä on. (Kukkonen & Tarjanne 2010, 4.)

”Joko maata kynnät tai merellä purjehdit tai käsillä työtä teet tai taloutta hoidat tai tiedoilla hyödytät tai jollakin muulla kunniallisella tavalla leipäsi ansaitset, niin katso, että teet hedelmälliseksi sen, mikä ennen oli autiota! Katso, että jälkeesi jätät jotakin parempaa kuin se, minkä itse sait haltuusi! Kun näin teet, niin teet työtä maasi hyödyksi.”
(Z.Topelius 1876, Kukkonen & Tarjanne 2010, 5 mukaan.)

7.2 Haasteet

Suomen rakennuskanta on erittäin nuorta, sillä enää viidesosa Suomen rakennuskannasta on valmistunut ennen toista maailmansotaa (Ahola, Tulonen & Utriainen 2007, 43). Siitä enää alle viisi prosenttia rakennuksista on rakennettu ennen 1920-lukua ja niistäkin vain murto-osa on suojeltu kaavalla tai lailla (Tilastokeskus 2015). Tämä itsessään jo luo haasteen, koska kaikkien vanhimpien rakennusten säilyttäminen vielä tuleville sukupolville on erityisen tärkeää, mutta myös uudempien rakennuskausien helmiä on suojeltava, sillä näiden eri aikakausien tyylien harmonia luo juuri Suomen kulttuuriympäristön. Eri aikakausien tyylit vahvistavat maan rikkauksia ja luovat uusia kerrostumia rakennetussa ympäristössä. Tämän myötä on tärkeää, että rakennettu kulttuuriympäristö tunnistetaan, jotta sitä osattaisiin vaalia oikein ja samalla kehittää kestävästi. (Ahola, Tulonen & Utriainen 2007, 43.) Suomessa kuitenkin jo reilu 100 vuotta sitten rakennetut rakennukset joutuvat kunnan virkamiesten ja rakennuttajien kriittisen kohteen alle, jolloin rakennuksen säilyminen saattaa joutua vaaraan verrattuna esimerkiksi Italiassa yli 600 – 800 vuotta sitten rakennetut kohteet, jotka ovat suosittuja turistikohteita. (Niuranen 2017.) Kuviossa 8 on esitetty, mitä voi tehdä, jos kulttuuriympäristö on uhattuna.

KUVIO 8. Löytyy monia vaihtoehtoja, mitä voidaan tehdä kulttuuriympäristön ollessa uhattuna (Kukkonen & Tarjanne 2010, 24)

Laadun säilyminen maaseututaajamissa ja kaupungeissa riippuu täysin siitä, miten paikalliset erityispiirteet, niiden ominaisuudet pystytään säilyttämään ja ryhdytäänkö niitä vaalimaan. (Kovanen 2015, 126). Pitää aina muistaa, että kulttuuriympäristöt ovat itsessään puolustuskyvyttömiä ja mykkiä ja ne tarvitsevat säilyäkseen ihmisten apua (Kukkonen & Tarjanne

2010, 4). Haasteita syntyy rakennusperinnön kattavuuden vähyydestä, erityisesti 1900-luvun jälkipuoliskon rakennusperinnön inventoinneissa (Kovanen 2015, 126).

Positiivisina muutoksina kaavoituksessa ovat uudistuneet suunnittelutavat, jotka on luotu turvaamaan taajamien laatua, esimerkiksi maisemahoidon suunnittelu, kyläkaava ja yleiset tavoitteet (Kovanen 2015, 125). Uusina haasteita rakennetun ympäristön suunnittelussa ovat yksityisautoilun määrän kasvu ja sen tuomat vaatimukset. Esimerkkejä näistä suunnitelmien tuomista muutoksista ovat taajamien selkeä tiivistyminen, katujen levenyminen sekä kauppa-alan ja teollisuudenalan siirtymisen taajama-alueen ulkopuolelle. (Ahola, Tulonen & Utriainen 2007, 33.) Kuviossa 9 on esitetty kulttuuriympäristöön vaikuttavia uhkia. Haasteita tuo myös nykyiset rakentamisen menetelmät ja niiden vaikutukset rakennusperintöön ja -kantaan. Esimerkiksi paikalliset materiaalit ja tekijät ovat korvattu standardisoiduilla mitoilla, materiaaleilla ja tuotannolla. Nykyaikaiset uudisrakentamisen ihanteet ovat nousseet rakentamisen nykyisiksi malleiksi. Tämän myötä arvokkaiden kohteiden vaatimat vanhat rakennustavat ja materiaalit ovat harvinaistumassa entisestään. (Kovanen 2015, 125.)

KUVIO 9. Kulttuuriympäristöä uhkaa monet eri asiat (Kukkonen & Tarjanne 2010, 4)

Positiivisina haasteina voidaan kuitenkin nähdä lähimatkailun, lähiruuan ja lähipalveluiden kasvu, jotka tukevat kulttuuriympäristön säilyttämistä. Samalla tuntemus erilaisista suojelutavoista ja inventointityökalujen kehittyminen ovat parantaneet ja kasvattaneet kulttuuriperinnön tunnistamista sekä lisänneet tietoutta säilytettävistä kohteista. Tietotekniikan yleinen saatavuus mahdollistavat uusien käyttötapojen kehittyminen luovat uusia käyttömahdollisuuksia, joilla pystytään entistä paremmin säilyttämään rakennuksia. Pystytään ajattelemaan, että tiedon kasvulla ja helpommalla saatavuudella on varmasti positiivinen vaikutus ihmisten asenneilmapiirissä. (Kovanen 2015, 126.)

8 TOIMINTAAN VAIKUTTAVAT MUUTOKSET

8.1 Maakuntaudistus

Maakunta- ja soteuudistus ovat hallinnon ja toimintatapojen suurimpia uudistuksia, jotka tällä hetkellä Suomessa koskettavat kunta-alaa. Uudistuksen tavoitteena on varsinkin sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämisen siirtyminen maakunnille muiden alueellisten tehtävien lisäksi. (Sote- ja maakuntaudistus 2017a.) Näistä tehtävistä hallitus on linjannut 5.4.2016 maakuntien tehtäviä, jotka pitää olla huomioitu maakuntaudistuksessa ja jotka tulevat kuulumaan vuoden 2019 alusta lukien maakunnille.

Tärkeimpiä tehtäviä joista maakunnat vastaavat ovat seuraavat:

- sosiaali- ja terveydenhuolto
- ympäristöterveydenhuolto
- alueellisista kehittämistehtävät ja elinkeinojen edistämisen tehtävät
- alueiden käytön ohjaus ja suunnittelu
- maakunnallisen identiteetin ja kulttuurin edistäminen. (Suomen Kuntaliitto 2017c.)

Maakunnat vastaavat myös lain perusteella annetuista muista alueellisista palveluista. Maakuntiin kohdistuvien tehtävien perustana on valtion, maakunnan ja kunnan välillä toimiva selkeä työnjako. Koko uudistushanketta hallinnoi sosiaali- ja terveysministeriö ja alivaltiosihteeri taas vastaa valmisteluista. Maakunnat joita nyt ollaan muodostamassa, ovat itsehallinnollisia toimijoita ja niiden päätöksenteko perustuu omiin suorina toimiviin vaaleihin. Maakunnat eivät ole valtion hallintoa, eivätkä kunnat käytä valtaansa maakunnissa. (Suomen Kuntaliitto 2017c.)

Tämän uudistuksen tavoitteena on saada sovitettua yhteen maakuntahallinto ja valtion aluehallinto. Samalla tavoitteena on julkisen aluehallinnon (valtio, alueet ja kunnat) järjestämisen yksinkertaistaminen. Toimintojen

keskittäminen tehtävien osalta ja toimivallaltaan selkeästi omille itsehallintoalueille eli maakunnille ovat hallitusohjelman ensisijainen päämäärä. (Sote- ja maakuntauudistus 2017.)

Näiden muutosten myötä ELY-keskusten, TE-toimistojen, aluehallintovirastoista, maakuntien liitoista ja kunnista tullaan siirtämään tehtäviä maakunnille. Tämän jälkeen 1.1.2019 alkaen ELY-keskukset, TE-toimistot ja maakuntien liitot lakkautetaan. (Sote- ja maakuntauudistus 2017b.)

Kaikki lakisääteiset tehtävät maakuntien liitoista siirtyvät maakunnille. Samoin pääosa ELY-keskuksen tehtävistä tulee siirtymään. Valtiolle jääneet tehtävät tullaan järjestämään uudelleen. Palveluiden järjestämisvastuu siirtyy TE-toimistoilta maakunnille. Järjestäjä-tuottaja -mallia tullaan hyödyntämään järjestelyissä. TE-palveluiden laissa säädetyistä kriteereistä kuntien, yksityisten tai kolmannen sektorin tuottajien kanssa sopivat vastedes pääsääntöisesti maakunnat. (Sote- ja maakuntauudistus 2017b.)

Tarkoituksena on muodostaa yksi valtakunnallisen toimivallan omaava viranomaisen nykyisen kuuden aluehallintoviraston sijaan. Tämä uusi aluehallintovirasto tulee toimimaan alueellisissa yksiköissä tai toimipisteissä. Aluehallintovirastoon kootaan myös ELY-keskusten ympäristövalvonta ja luonnonsuojelu. Näillä uudelleenjärjestelyissä henkilöstön siirtyminen paikkakunnalta toiselle minimoidaan. (Sote- ja maakuntauudistus 2017b.)

8.2 Uusi opetus- ja kulttuurikasvatussuunnitelma

Uusi opetussuunnitelma vuodelta 2014 otettiin käyttöön kaikissa kunnissa ja niiden kouluissa 1.8.2016 (Opetushallitus 2016). Siihen sisällytettiin kulttuurikasvatussuunnitelma. Tämän suunnitelman tavoitteena on olla työkalu kulttuuriperintö-, taide- ja kulttuurikasvatuksen toteutuksessa. Sen tarkoituksena on pohjautua kuntien omiin kulttuuritarjontoihin ja kulttuuriperintöön. Kaikki tapahtuu nuorten ja lasten omaehtoisen toiminnan kautta. (Kulttuurikasvatussuunnitelma.fi 2017.)

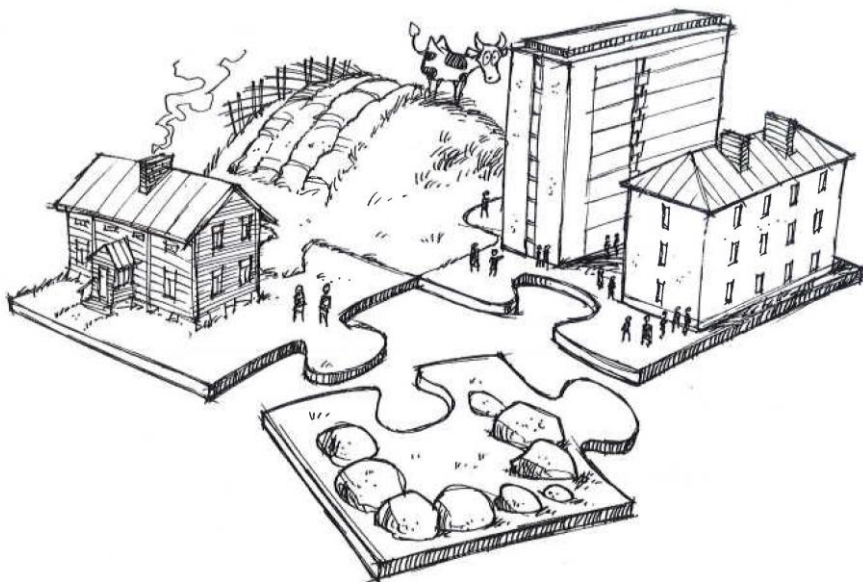
Ohjelma on osana kuntien opetusta. Koska kulttuurikasvatustyö on otettu opetussuunnitelman tärkeäksi osaksi, kyseinen suunnitelma tekee siitä mahdollisen onnistua. Se antaa kaikille oppilaille samat edellytykset osallistua. Kulttuurikasvatus ei ole pelkästään vain taide- ja taitoaineiden opetusta, se on osa kaikkea opetusta. Sen avulla pystytään yhdistämään eri oppiaineet toisiinsa. (Kulttuurikasvatussuunnitelma.fi 2017.)

Kulttuurikasvatussuunnitelman tekee jokainen kunta erikseen. Tällä hetkellä Suomessa vain yhdellä kunnalla kymmenestä on tehty tällainen ohjelma. Ohjelmalla voi olla hyvin erilainen nimi ihan kunnasta riippuen, mutta kaikilla on sama päämäärä, jonka tarkoituksena on tehdä oman alueen kulttuuriperintö ja kulttuuri tutuksi. (Kulttuurikasvatussuunnitelma.fi 2017.)

Erilaisilla ammattivaatimuksilla ja opetusta koskevilla säännöksillä sekä niiden uudistuksilla on välillisiä vaikutuksia kulttuuriympäristöön ja siihen, miten sitä arvostetaan tulevaisuudessa (Kulttuuriympäristöstrategia 2014, 2020, 2014, 12). Myös kulttuuriperintöä ja museolaitoksia koskevien asioiden vastuu kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriölle. (Ympäristöhallinto 2016a).

9 YHTEENVETO

Kulttuuriympäristö sisältää kaiken ihmisen muokkaaman ja luonnon luomat rakenteelliset muutokset, osoittaen samalla niiden yhtenäisen harmonian tai ristiriidan. Maan muokkaaminen saattaa ilmentyä ihmisen sosiaalisena tarpeena, se luo turvaa ja vakautta. Ihminen pääsee itse vaikuttamaan omaan elinympäristönsä ulkonäköön ja kokoon (Kuva 10). Tietyntylaiset geometriset muodot, kuten neliö ja ympyrä, tuovat ihmisille niin sanottua varmuutta ja harmoniaa. Luonnon muokkaamista voidaan jollain tasolla ajatella jopa taiteellisena suuntauksena, jonka tarkoituksena on kertoa tarinaa ihmisen historiasta ja sen ajan tärkeimmistä ajatuksista. Taide on jatkuva prosessi, jonka luomisen yhteydessä tulee aina tapahtumaan muutoksia, jopa virheitä. Ainoastaan ihmisen oma ymmärrys alueellisista kulttuurillisista arvoista ja sen tarpeellisuudesta, voivat ainoastaan taata paikallisen rakennushistoriallisen säilyvyyden tuleville sukupolville. (Jellicoe & Jellicoe 1995, 7, suomennos kirjoittajan.)

KUVA 10. Kuva esittää ihmisen aikakausien aikana tekemät muutokset ja halun muokata ympäristöään (Lahdenvesi-Korhonen 2009, 6)

Kulttuuriympäristöohjelman päivityksen myötä saatiin käsitys KY-ohjelman tärkeydestä ja sen vaatimasta työmäärästä. Kokemuksena työ oli erityinen ja todella opettavainen. Työn kautta saatiin selville, miten laajasta asiasta puhutaan, kun kyseessä on kulttuuriympäristö ja kuinka moniin ihmisiin se tulee todellisuudessa vaikuttamaan.

Asikkalan Vääksyn alueen KY-ohjelman päivityksen kautta päästiin mukaan luomaan uutta ohjelmaa alueelle, jossa vanhan ohjelman julkaisusta oli kulunut lähes 20 vuotta ja selkeitä muutoksia alueella oli jo ehtinyt tapahtua. Kyseessä oli todella monien tahojen yhteistyö, jossa piti huomioida sekä alueen asukkaiden toiveet yhdessä muiden osallisena olevien tahojenkin, kuten kunnan, paikallisten yhdistysten ja ohjausryhmän kanssa. Ohjelman päivityksen kautta nousi esille, mitä tärkeitä asioita pitää ottaa huomioon prosessin edetessä ja mitkä ovat suurimpia kompastuskiviä näin suuren työn laatimisessa. Merkittävämpänä osa-alueena työskentelyn aikana nousi esiin eri tahojen välinen kommunikointi ja sen tärkeys. Suunniteltujen suuntaa antavien aikataulujen noudattaminen tapahtui suunnitellusti, eikä tuottanut ohjelman etenemisen kannalta mitään ongelmia.

Ympäristön suhdetta ihmiseen tulee ajatella nykyisin tarkemmin ja ymmärtää sen vaikutusta meihin. Mitä tuntemuksia ihmisissä herättää uudet tiiviimmät kaupunkialueet, joissa eri tyylikauden rakennukset sekoittuvat keskenään verrattuna maalaiskuntiin, joissa väljemmässä tilassa nähdään samanlaisia vuosikymmenten eroja rakennusten välillä. Ihmisen halu luoda koko ajan uutta ja ihmeellistä antaa vanhan säilymiselle suuremman merkityksen, koska vertaamalla nykyistä vanhaan, saadaan käsitys muutoksesta. Samalla ymmärretään, että kulttuuriympäristöä luodaan koko ajan. Tämän hetkiset rakennelmat tulevat tulevaisuudessa olemaan osa kulttuuriympäristöä. (Jellicoe & Jellicoe 1995, 398-399, suomennos kirjoittajan.)

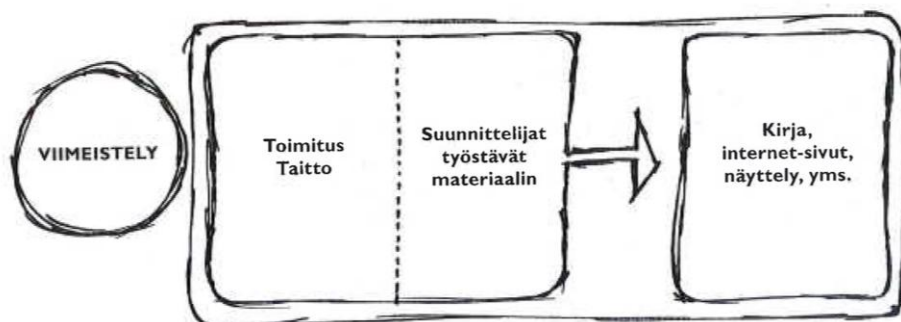
Päivityksen yhteydessä pystyttiin myös selkeästi havaitsemaan positiivinen ilmapiiri paikallista kulttuuriympäristöä kohtaan. Aasukkaat olivat tietoisia ja kiinnostuneita uutta ohjelmaa kohtaan ja näkivät erittäin ajankohtaiseksi päivittää sitä. Monet myös kaipasivat lisätietoa erilaisista rahoitus-

mahdollisuuksista ja tavoista vaikuttaa paikallista ympäristöä koskevissa asioissa. Kuva 11 on otettu Vääksyssä järjestetyssä Anianpellon asukasillassa, jossa kerättiin ohjelman päivitystä varten tietoa Anianpellon alueesta.

KUVA 11. Anianpellon asukasillasta, jossa asukkaat pääsivät kertomaan aluensa tärkeistä rakennuksista ja toiveista toimenpidelistaa varten

KY-ohjelman päivitys saatiin lähes päätökseen opinnäytetyön prosessin aikana. Ohjelman luonnos meni vielä viimeisille kommenttikierroksille, jonka jälkeen ohjelman teksti viimeisteltiin. Lopuksi ohjelma ja kaikki sen materiaali vietiin Lahden ammattikorkeakoulun Muotoiluinstituuttiin, jonka kautta ohjelma tullaan julkaisemaan. Ohjelman päivitys julkaistaan LAMKin julkaisusarjassa keväällä 2017, jonka jälkeen kirja tulee Asikkalan kunnan virkamiesten käyttöön. Ohjelmasta tehdään myös muutama kappale, jotka luovutetaan Asikkalan kunnankirjastoon, jossa ihmiset voivat käydä avoimesti lukemassa sitä. Yksittäiseen myyntiin ei ollut vielä tullut päätöstä opinnäytetyön kirjoittamisen aikana. Kuviossa 10 on esitetty ohjelman viimeistelyn prosessi.

KUVIO 10. Ohjelman viimeistelyn jälkeen ohjelma on valmis julkaistavaksi (Lahdenvesi-Korhonen 2009, 40)

LÄHTEET

Kirjalliset lähteet

Ahola, T., Tulonen, A. & Utriainen, H. 2007. Kulttuuriympäristöjen Häme. Hämeen alueellinen kulttuuriympäristöohjelma 2007-2013. Hämeenlinna: Offsetkolmio.

Aura, S. 1982. Huomispäivän kaupunki. Jyväskylä: Rakennuskirja Oy.

Jaakkola, R. 2015. Vesiteitä kyliin ja kirkolle. Ähtärin kulttuuriympäristöohjelma, päivitys 2015. Ähtärin kaupunki. Verkkojulkaistu pdf.

Jellicoe, G & F. 1995. The Landscape of Man. Third edition. Thames & Hudson. Singapore: C.S. Graphics.

Kovanen, K. 2015. Maaseututaajamien kulttuuriympäristön arvot jäsentämisen haasteet. Teoksessa Aarrevaara, E. (toim.) Suomalainen maaseututaajama muutospaineessa. Suomalainen maaseututaajama 2010-luvulla – tutkimushankkeen loppuraportti. Lahden ammattikorkeakoulu Oy:n julkaisusarja, osa 3. Lahti: Multiprint Oy.

Kukkonen, H. & Tarjanne, L. 2010. Katso, ymmärrä, hoida – Kansalaisen kulttuuriympäristöopas. Opas.

Lahdenvesi-Korhonen, L. 2009. Kulttuuriympäristöohjelma –miksi ja miten. Helsinki: Edita Prisma Oy.

Tarjanne, L. 2015. Ympäristöhallinnon ja lainsäädännön muutos maaseututaajamien kannalta. Teoksessa Aarrevaara, E. (toim.) Suomalainen maaseututaajama muutospaineessa. Suomalainen maaseututaajama 2010-luvulla –tutkimushankkeen loppuraportti. Lahden ammattikorkeakoulu Oy:n julkaisusarja, osa 3. Lahti: Multiprint Oy.

Tulonen, A. 1998. Asikkalan kulttuuriympäristöohjelma. Ympäristöministeriö. Vantaa: Sinari Oy.

Sähköiset lähteet

Kulttuuriympäristöstrategia 2014-2020. 2014. Opetus- ja kulttuuriministeriö & ympäristöministeriö. Helsinki: Edita Prima Oy [viitattu 17.11.2016]. Saatavissa:

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/43197/Kulttuuriymp%C3%A4rist%C3%B6strategia_2014.pdf?sequence=1

Kuopion kulttuuriympäristöstrategia. 2017. Intranet [viitattu: 19.11.2016].

Saatavissa: <http://www.kulttuuriymparisto.kuopio.fi/arvokas-kulttuuriymparisto>

EDILEX 2017. Ympäristö. Edita Publishing Oy. [viitattu: 9.11.2016]. Saatavissa: <https://www.edilex.fi/eu-lainsaadanto/luettelo/luettelo-ymparisto>

ELY-keskus. 2016a. Maaseudun yritysrahoitus. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus [viitattu: 17.10.2016]. Saatavissa: http://www.ely-keskus.fi/web/ely/maaseudun-yritysrahoitus#.V9-fT_gdzIU

ELY-keskus. 2016b. Tiedotteet 2016. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus [viitattu: 17.10.2016]. Saatavissa: <https://www.ely-keskus.fi/web/ely/-/valtiovastuukset-yksityisille-vuonna-2016-ely-keskus-#.WK6c4OS7q71>

ELY-keskus. 2016c. Ympäristökasvatuksen ja -valistuksen hankeavustukset. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus [viitattu: 31.1.2017]. Saatavissa: http://www.ely-keskus.fi/web/ely/avustukset-ymparistokasvatus#.V9-ib_gdzIU

ELY-keskus. 2017a. Avustukset rakennusperinnön hoitoon. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus [viitattu: 9.1.2017]. Saatavissa: <https://www.ely-keskus.fi/web/ely/avustukset-rakennusperinnon-hoitoon#.WKru0zuLS70>

ELY-keskus. 2017b. Avustukset saariston ympäristönhoitoon. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus [viitattu: 9.1.2017]. Saatavissa:

https://www.ely-keskus.fi/documents/10191/85875/Avustukset+saariston+ymp%C3%A4rist%C3%B6nhoitoon_2016+kuvaus/20c091a6-b849-40d8-a647-95377e4c9070

Grönholm, I., Piironen, L. & Tarjanne, L. 2010. Inkoon kulttuuripolku. Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen Seura ry [viitattu: 23.1.2017]. Saatavissa: <http://www.kulttuurinvuosikello.fi/wp-content/uploads/2015/09/Inkoon-kulttuuripolku-aineisto.pdf>

Hämeen liitto. 2017. Kulttuuriympäristön käsitteitä. Hämeen liitto [viitattu 14.11.2016]. Saatavissa: <http://hameenliitto.fi/fi/kulttuuriympariston-kasitteita>

Kirkkolaki 1054/1993, 14 luku [viitattu: 4.11.2016]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931054#L14>

Kulttuurikasvatussuunnitelma.fi. 2017. Mikä kulttuurikasvatussuunnitelma on? Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seura, Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto & Kulttuurivoltti-hanke [viitattu: 19.10.2016]. Saatavissa: <http://kulttuurikasvatussuunnitelma.fi/#1441964523393-4c88363a-3dfa>

Kulttuuriympäristömme.fi. 2016a. Avustukset kulttuuriympäristön hoitoon. Ympäristöministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö & Museovirasto [viitattu 8.1.2017]. Saatavissa: http://www.kulttuuriymparistomme.fi/fi-FI/Hoida_ja_suojele/Kulttuuriympariston_hoito/Avustukset

Kulttuuriympäristömme.fi. 2016b. Euroopan kulttuuriympäristöpäivien tapahtumat. Ympäristöministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö & Museovirasto [viitattu: 20.1.2017]. Saatavissa: [http://www.kulttuuriymparistomme.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Tapahtumat/Euroopan_kulttuuriymparistopaivien_tapahtumat/Kulttuuriympariston_neuvottelupaivat_201\(39385\)](http://www.kulttuuriymparistomme.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Tapahtumat/Euroopan_kulttuuriymparistopaivien_tapahtumat/Kulttuuriympariston_neuvottelupaivat_201(39385))

Kulttuuriympäristömme.fi. 2017. Tervetuloa kulttuuriympäristöpäiville! Ympäristöministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö & Museovirasto [viitattu

15.1.2017]. Saatavissa: http://www.kulttuuriymparistomme.fi/fi-FI/Euroopan_kulttuuriymparistopaivat

Lahden ammattikorkeakoulu. 2017. Kulttuuriympäristöstä hyvinvointia ja liiketoimintaa 2015-2017. Hanketiivistelmä. Lahden ammattikorkeakoulu. Intranet [viitattu 22.9.2016].

Laki ortodoksisesta kirkosta 985/2006 [viitattu: 4.11.2016]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060985#L11P116>

Laki rakennusperinnön suojelemisesta 498/2010 [viitattu: 4.11.2016]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100498>

Lampinen, S. 2008. Asikkalan kunta. Vääksyn osayleiskaava. Ramboll [viitattu 24.11.2016]. Saatavissa: <http://projektit.ramboll.fi/kaavoitus/asikkala/osayleiskaava/aineisto/18-11-2008/Kaavaselostus-3-11-2008.pdf>

Leader Päijänne. 2017. Rahoitus. Leader Päijänne [viitattu: 30.1.2017]. Saatavissa: <http://www.paijanne-leader.fi/rahoitus/>

Leader Suomi. 2017. Mitä on Leader? Leader Suomi [viitattu: 30.1.2017]. Saatavissa: <http://leadersuomi.fi/fi/mita-on-leader-toiminta>

Liikennevirasto. 2013. Liikenneviraston perinnetoimintaselvitys. Liikennevirasto [viitattu: 30.1.2017]. Saatavissa: http://www2.liikennevirasto.fi/julkaisut/pdf3/lr_2013_liikenneviraston_perinnetoimintaselvitys_web.pdf

Liikennevirasto. 2017. Visio, strategia ja arvot. Liikennevirasto [viitattu: 30.1.2017]. Saatavissa: <http://www.liikennevirasto.fi/tapamme-toimia/visio-strategia-arvot#.WKLGXzuLS70>

Luonnonsuojelulaki 1996/1096. Maiseman suojelu [Viitattu: 4.11.2016]. Saatavissa: www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961096

Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999 [viitattu: 4.11.2016]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132>

Maaseutu.fi. 2017a. Maaseudun palvelut. Maaseutuverkosto [viitattu: 31.1.2017]. Saatavissa: <https://www.maaseutu.fi/fi/tuemmenaita/Sivut/Maaseudun%20palvelut.aspx>

Maaseutu.fi. 2017b. Valtakunnalliset hankkeet. Maaseutuverkosto [viitattu: 31.1.2017]. Saatavissa: <https://www.maaseutu.fi/fi/tuemmenaita/valtakunnalliset/Sivut/default.aspx>

Muinaismuistolaki 295/1963 [viitattu: 4.11.2016]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1963/19630295>

Museovirasto. 2009. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuurirympäristöt RKY [viitattu: 20.11.2016]. Saatavissa: http://www.rky.fi/read/asp/r_default.aspx

Museovirasto. 2016a. Avustus suomalaisen kulttuuriperinteen tallentamiseen, tutkimiseen ja esille saattamiseen. Museovirasto [viitattu: 10.1.2016]. Saatavissa: http://www.nba.fi/fi/avustukset/kulttuuriperinteen_tallentaminen

Museovirasto. 2016b. Hakijan opas. Museovirasto [viitattu: 10.1.2016]. Saatavissa: http://www.nba.fi/fi/avustukset/rakennusten_entistamisavustukset/hakijan_opas

Museovirasto. 2016c. Muinaisjäännösten hoitoavustus. Museovirasto [viitattu: 10.1.2016]. Saatavissa: <http://www.nba.fi/fi/avustukset/muinaisjaannosten-hoitoavustus>

Museovirasto. 2016d. Yleistä ja ajankohtaista. Museovirasto [viitattu: 10.1.2016]. Saatavissa: <http://www.nba.fi/fi/ajankohtaista>

Museovirasto. 2017. Maakuntamuseot. Museovirasto [viitattu: 10.1.2016]. Saatavissa:

http://www.nba.fi/fi/museoalan_kehittaminen/tietoa_suomen_museoista/maakuntamuseot

Niuranen, M-L. 2017. Kulttuuriympäristö kunniaan. Omalähiö [viitattu: 15.1.2017]. Saatavissa: <http://www.omalahio.fi/?toiminto=630>

Opetushallitus. 2016. OPS 2016 – Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden uudistaminen. Opetushallitus [viitattu: 19.10.2016]. Saatavissa: <http://www.oph.fi/ops2016>

Pirkanmaan maakuntamuseo. 2013. Adoptoi monumentti [viitattu: 28.1.2017]. Saatavissa: <http://adoptoimonumentti.fi/info/>

Rantalainen, P. 2016. Mikä on oikea kesäkunta? – Kirkkonummi on suurempi mökkikunta kuin Inkoo. Länsiväylä [viitattu: 18.1.2017]. Saatavissa: <http://www.lansivayla.fi/artikkeli/398132-mika-on-oikea-kesakunta-kirkkonummi-on-suurempi-mokkikunta-kuin-inkoo>

Sote- ja maakuntauudistus. 2017a. Etusivu. Sosiaali- ja terveysministeriö & Valtiovarainministeriö [viitattu: 19.10.2016]. Saatavissa: <http://alueuudistus.fi/etusivu>

Sote- ja maakuntauudistus. 2017b. Hallituksen linjaus 5.4.2016. Sosiaali- ja terveysministeriö & Valtiovarainministeriö [viitattu: 19.10.2016]. Saatavissa: <http://alueuudistus.fi/maakuntauudistus/hallituksen-linjaukset>

Suomen Kotiseutuliitto. 2017a. Euroopan kulttuuriympäristöpäivät. Suomen Kotiseutuliitto [viitattu: 18.1.2017]. Saatavissa: <http://www.kotiseutuliitto.fi/toiminta/kulttuuriymparistopaivat>

Suomen kotiseutuliitto. 2017b. Seurantalojen korjausavustus. Suomen Kotiseutuliitto [viitattu: 26.10.2016]. Saatavissa: www.kotiseutuliitto.fi/seurantaloavustukset

Suomen kuntaliitto. 2017a. Maakuntakaavoitus. Suomen kuntaliitto [viitattu: 20.1.2017]. Saatavissa:

<http://www.kunnat.net/fi/kunnat/maakunnat/maakuntakaavoitus/Sivut/default.aspx>

Suomen Kuntaliitto. 2017b. Maakuntien liitot. Suomen Kuntaliitto [viitattu: 13.1.2017]. Saatavissa:

<http://www.kunnat.net/fi/kunnat/maakunnat/Sivut/default.aspx>

Suomen Kuntaliitto. 2017c. Sote- ja maakuntauudistus. Suomen Kuntaliitto [viitattu: 18.10.2016]. Saatavissa:

<http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/maakuntauudistus/Sivut/default.aspx>

Tarjanne, L. 2012. Kulttuuriympäristö kunniaan Lahdessa. Suomen Kotiseutuliitto [viitattu: 28.1.2017]. Saatavissa:

<http://www.kotiseutuliitto.fi/node/1292>

Tilastokeskus. 2015. Rakennuskanta 2014. Tilastokeskus [viitattu: 18.10.2016]. Saatavissa:

http://www.stat.fi/til/rakke/2014/rakke_2014_2015-05-28_kat_002_fi.html

Turun kaupunki. 2016. Mikä on Elämyspolku? Turun kaupunki [viitattu: 11.1.2017]. Saatavissa: <https://blog.edu.turku.fi/elamyspolku/>

Vainio, M., Kekäläinen, H., Alanen, A., & Pykälä, J. 2001. Suomen perinnebiotoopit. Perinnemaisemaprojektin valtakunnallinen lopuraportti. Suomen ympäristökeskus. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy [viitattu 16.11.2016]. Saatavissa:

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/40675/SY_527.pdf?sequence=1

Vanhatalo, R. 2015. Paikallinen kotiseututyö kaipaa tukea ja arvostusta. Suomen Kotiseutuliitto [viitattu: 29.1.2017]. Saatavissa:

<http://www.kotiseutuliitto.fi/riitta-vanhatalo-paikallinen-kotiseututyo-kaipaa-tukea-ja-arvostusta>

Vapriikki. 2016. Adoptoi monumentti -hankkeelle Euroopan kulttuuriperintöpalkintojen Grand Prix. Tampereen seudun vetovoima [viitattu: 28.1.2017]. Saatavissa:

<https://tampereenseudunvetovoima.fi/uutiset/adoptoi-monumentti-hankkeelle-euroopan-kulttuuriperintopalkintojen-grand-prix>

Yle uutiset. 2012. Kuntarajan muutos ei lannista kotiseutuhenkeä – päinvastoin. Yle uutiset [viitattu: 11.1.2017]. Saatavissa: <http://yle.fi/uutiset/3-5079066>

Ympäristöhallinto. 2015. Perinnebiotoopit: kedot, haat ja niityt. Ympäristöministeriö, Suomen ympäristökeskus SYKE, Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ELY-keskus & Aluehallintovirasto AVI [viitattu 15.11.2016].

Saatavissa: <http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Luontotyypit/Luontotyypiryhmat/Perinnebiotoopit>

Ympäristöhallinto. 2016a. Kulttuuriympäristön hoidon hallinto. Ympäristöministeriö, Suomen ympäristökeskus SYKE, Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ELY-keskus & Aluehallintovirasto AVI [viitattu 26.11.2016].

Saatavissa: http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Elinymparisto_ ja_ kaavoitus/Elinymparisto/Kulttuuriymparisto/Kulttuuriympariston_hoidon_hallinto?f=EtelaSavon_ELYkeskus

Ympäristöhallinto. 2016b. Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet. Ympäristöministeriö, Suomen ympäristökeskus SYKE, Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ELY-keskus & Aluehallintovirasto AVI [viitattu:

15.11.2016]. Saatavissa: http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Maisemat/Arvokkaat_maisemaalueet

Ympäristöhallinto. 2016c. Kulttuuriympäristö. Ympäristöministeriö, Suomen ympäristökeskus SYKE, Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ELY-keskus & Aluehallintovirasto AVI [viitattu 17.11.2016] Saatavissa:

http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Elinymparisto_ ja_ kaavoitus/Elinymparisto/Kulttuuriymparisto

Ympäristöministeriö. 2016a. EU:n luonto- ja lintudirektiivit. Ympäristöministeriö [viitattu: 8.1.2017]. Saatavissa: http://www.ym.fi/fi-FI/Luonto/Luonnon_monimuotoisuus/Lajien_suojelu/EUn_lintu_ja_luontodirektiivit

Ympäristöministeriö. 2016b. Tule mukaan toimimaan kulttuuriympäristön puolesta! Ympäristöministeriö [viitattu: 17.11.2016] Saatavissa: <http://www.ym.fi/kulttuuriymparistostrategia>

Ympäristöministeriö. 2016c. Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitys valmis – 183 kohteesta kuullaan 18.1.-19.2.2016. Ympäristöministeriö [viitattu: 15.11.2016]. Saatavissa: [http://www.ym.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Valtakunnallisesti_arvokkaiden_maisemaal\(37566\)](http://www.ym.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Valtakunnallisesti_arvokkaiden_maisemaal(37566))

Kuvalähteet

Kukkonen, H. & Tarjanne, L. 2010. Katso, ymmärrä, hoida – Kansalaisen kulttuuriympäristöopas. Opas.

Lahdenvesi-Korhonen, L. 2009. Kuva 10. Kulttuuriympäristö – miksi ja miten. Helsinki: Edita Prima Oy.

Taru, S. 2016. Panorama Eurot [viitattu: 23.2.2017]. Saatavissa: <http://www.esaimaa.fi/Online/2016/10/17/Kaakkois-Suomen%20ELY-keskukselta%20voi%20hakea%20avustuksia%20rakennusperinn%C3%B6n%20ja%20ymp%C3%A4rist%C3%B6n%20suojelamiseen/2016521386380/4>

LIITTEET

Niemi, S., Kakko, M., Nousiainen, R., Aarrevaara, E. (toim.). 2017. Järvien ja harjun solmukohta. Kulttuuriympäristön nykytilanne Vääksyssä 2017. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisu.